

Nr 131.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsunderstödd premiering av mindre jordbruk m. m.; given Stockholms slott den 11 februari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1938.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anmäler frågan om statsunderstödd premiering av mindre jordbruk m. m. och anför:

Riksdagen har alltsedan år 1901 i form av reservationsanslag anvisat medel till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket. Enligt reglementet den 4 oktober 1929 (nr 350) med däri genom kungörelsen den 29 maj 1931 (nr 131) vidtagna ändringar kunna i angivna syfte utgå premier under form av diplom, penningpris och premielån. Därjämte kan bidrag av statsmedel utgå för anordnande av undervisning och studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor. Under kalenderåren 1933—1937

har emellertid premieringsverksamheten varit, med visst undantag, inställd. Verksamheten i dess inskränkta form regleras av kungörelsen den 11 juni 1937 (nr 379).

Vid anmälan till 1936 års statsverksproposition (IX H. T. p. 84) av frågan om anslag till höjande av det mindre jordbruket framhöll föredragande departementschefen i anledning av förslag från lantbruksstyrelsen om återupptagande av premieringsverksamheten i den utsträckning som tillämpats före år 1933, att det kunde ifrågasättas, huruvida det premieringssystem som tidigare kommit till användning vore ägnat att medföra de bästa och mest rättvisa resultaten, samt att frågan borde närmare övervägas. Denna uppfattning delades av jordbruksutskottet, som i sitt av riksdagen beträffande detta spörsmål godkända utlåtande (nr 1, p. 84) anförde, att en utredning angående lämplig form för verksamheten snarast borde verkställas.

Den 30 april 1936 uppdrogs åt lantbruksstyrelsen att verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning jämte förslag rörande frågan om statsunderstödd premiering av mindre jordbruk.

För fullgörande av utredningsuppdraget har lantbruksstyrelsen anlitat särskild sakkunskap jämväl utanför styrelsen och genom beslut den 10 augusti 1936 tillkallat agronomen, filosofie doktorn A. P. Ulander, Luleå, samt ledamöterna av riksdagens andra kammare hushållningssällskapssekreteraren P. S. Hedlund, Östersund, småbrukaren J. A. Andersson, Tungelsta, och lantbrukaren G. Hj. Svensson, Grönvik, ävensom jordbrukskonsulenten J. Hagman, Linköping, och agronomen H. Sylvan, Svalöv, att såsom sakkunniga inom lantbruksstyrelsen biträda vid utredningens verkställande.

Lantbruksstyrelsen har den 8 februari 1937 inkommit med den anbefallda utredningen. Denna, som är dagtecknad den 22 januari samma år, utmynnar i förslag om dels återupptagande i utvidgad omfattning av den medelst utdelande av diplom, penningpris och premielån bedrivna premieringsverksamheten, dels ock anordnande jämväl i fortsättningen av undervisning och studieresor, de sistnämnda avsevärt utvidgade, för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor. De nu i ett reglemente sammanförda bestämmelserna rörande med statsmedel understödda åtgärder för höjande av det mindre jordbruket föreslås skola uppdelas på två reglementen, ett för premiering av mindre jordbruk och ett för anordnande av undervisning och studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor. I anslutning härtill föreslås uppdelning jämväl av det under nionde huvudtiteln uppförda anslaget till Befrämjande av mindre jordbruk: Höjande av det mindre jordbruket på två särskilda anslag, nämligen dels ett anslag till premiering av mindre jordbruk att uppföras under huvudrubriken G. Lant-hushållning i allmänhet, dels ock ett anslag till undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor att uppföras under huvudrubriken D. Undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar m. m.

En av de sakkunniga, småbrukaren J. A. Andersson i Tungelsta, har till

protokollet antecknat skiljaktig mening i fråga om den del av förslaget, som har avseende å premiälåneverksamheten.

Lantbruksstyrelsen har upprättat förslag till reglementen för dels premierings- och dels undervisningsverksamheten ävensom till bestämmelser angående statsbidrag, vilka förslag torde såsom *bilaga* fogas till statsrådsprotokollet.

Enligt årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, har i avbidan på särskild proposition beräknats medelsanvisning under punkt 93 för premiering av mindre jordbruk, i vilken inbegripits statsbidrag till penningpris och kostnaderna för premieringsnämndernas verksamhet, ävensom under punkt 60 till anordnande av undervisning och studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor.

Innan jag ingår på lantbruksstyrelsens förslag rörande premieringsverksamhetens ordnande, torde jag få redogöra för de riktlinjer för utredningen, som av föredragande departementschefen angåvos till statsrådsprotokollet den 30 april 1936. Han yttrade därvid i huvudsak följande:

Den väsentligaste bristen i det nuvarande systemet låge enligt föredragandens förmenande däri, att tillräcklig hänsyn icke toges till huruvida det funnes anledning antaga, att den standard, ett jordbruk hade vid premieringstillfället, komme att uppehållas även i fortsättningen. Skulle småbrukspremieringen med understöd av statsmedel återupptagas, syntes därför böra övervägas en sådan omläggning av verksamheten, att premierna erhöles form av belöning till driftiga jordbrukare, som genom mönstergill skötsel under en längre följd av år lyckats göra sina jordbruk förebildliga. En sådan anordning skulle måhända innebära, att det undervisande momentet i småbrukspremieringen försvagades. Denna olägenhet borde emellertid kunna motvägas på annat sätt.

De premiälån, som kunde utlämnas enligt bestämmelserna i förenämnda reglemente, finge tilldelas för utförande av förbättringsarbete, avseende i främsta rummet gödselvärd, avdikning eller rationell beteskultur å icke odlad jord. Under senare år hade till utförande av gödselvärdsanläggningar och täckdikningar statsbidrag kunnat utgå av särskilda anslag utan samband med premiering. En utredning rörande premieringsverksamheten syntes därför böra innefatta ett övervägande av, huruvida bidrag för sist angivna båda ändamål borde utgå i form av premiälån eller tilldelas såsom fristående bidrag från särskilda anslag. Funnes denna senare utväg vara den lämpligaste, torde systemet med premiälån för ifrågavarande ändamål böra övergivas. Även för befordrande av rationell beteskultur å icke odlad jord kunde för närvarande utgå statsbidrag från särskilt anslag utan samband med premiering. Nyss anförda synpunkter på frågan om premiälån till gödselvärd och avdikning torde därvidlag äga motsvarande tillämpning. Skulle särskilda betesförbättringsbidrag fortsättningsvis utgå, syntes sålunda premiälån för samma ändamål icke erfordras. I anslutning till dessa spörsmål borde prövas, om icke den undervisande verksamhet, som nu utövades i samband med premieringen av mindre jordbruk, i stället kunde knytas till utlämnandet av här omförmälda statsbidrag.

Lantbruksstyrelsens utredning.

Historik.

Lantbruksstyrelsen har inledningsvis erinrat om att statsanslag för att möjliggöra utdelande av bidrag till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket första gången beviljades av 1901 års riksdag. De åtgärder i sagda syfte, som skulle kunna understödjas med statsmedel, voro dels premiering av mindre jordbruk, dels ock anordnande av studieresor för mindre jordbrukare. Reglemente för med statsmedel understödda dylika åtgärder ävensom kungörelse angående statsanslag till samma åtgärder utfärdades av Kungl. Maj:t den 18 oktober 1901. Den med statsmedel understödda premieringsverksamheten påbörjades under år 1902 och i fråga om grunderna för premiering av mindre jordbruk innehöllo de nyssnämnda författningarna i huvudsak följande.

Endast sådana mindre jordbruk fingo premieras, vilkas ägare därav uteslutande eller åtminstone huvudsakligen hade sin utkomst. Premieringsbara voro sålunda endast jordbruk, vilkas åkerareal ej översteg 12 hektar. Hushållningssällskapen lämnades frihet att bland annat bestämma belöningarnas beskaffenhet, antal och olika grader, men bidrag av statsmedel kunde utgå med högst 50 kronor för varje utdelad premie. Jordbrukare, som fått sitt jordbruk premierat, skulle vid ett senare premieringstillfälle kunna erhålla ytterligare pris, dock endast under förutsättning att han under mellantiden fört räkenskaper över sitt jordbruk. Belöningar kunde vidare icke utdelas till samma person mer än fem gånger, och, där belöningar av olika grader utdelades, ej heller belöning av samma grad, med undantag av belöning av högsta graden, mer än tre gånger. Till första pristagare kunde sällskapen vidare utdela diplom. Premieringen utfördes av en nämnd, bestående av ordförande och två ledamöter. Ordföranden och en ledamot utsågos av hushållningssällskapets förvaltningsutskott och voro skyldiga tjänstgöra inom hela distriktet. Den tredje ledamoten valdes av gille eller annan underavdelning av hushållningssällskapet samt tjänstgjorde endast inom området för sin valkrets.

Lantbruksstyrelsen har vidare erinrat om att redan enligt beslut av 1903 års riksdag och i anslutning därtill utfärdade nytt reglemente och ny kungörelse angående statsanslag — båda författningarna av den 30 oktober 1903 — statsbidrag kunde av hushållningssällskapen erhållas för tilldelande av premielån. Vid anmälan inför Kungl. Maj:t av detta ärende hade föredragande departementschefen anfört bland annat följande.

Premie, given i form av premielån, bleve för jordbrukaren icke endast en uppmuntran och belöning för ett redan väl utfört arbete utan tillika en verklig hjälp vid avlägsnandet av möjligen förefintliga brister å hans gård, vilka han kanske både insett och velat avhjälpa men vilka han, i saknad av nödiga tillgångar, måst finna sig i. Då därtill komme, att premieringsnämnden vid premielånets utanordnande bleve i tillfälle att lämna emottagaren råd och anvisningar rörande lämpligaste tillvägagångssättet vid utfö-

randet av det med lånet avsedda arbetet, vunnes vid denna form för premieutdelning även fördelen av en nämndens samverkan med den för sitt jordbruks ytterligare förbättrande intresserade småbrukaren, vilket icke syntes kunna undgå att bära goda frukter.

Lantbruksstyrelsen har jämväl redogjort för de sedermera under årens lopp vidtagna ändringarna i bestämmelserna rörande jordbrukspremieringen. Av denna redogörelse torde följande här få inflyta.

År 1911 vidtogs i avseende å sammansättningen av premieringsnämnd den ändringen att premieringsnämnd, därest lantbruksstyrelsen på framställning av hushållningssällskapet så medgav, skulle kunna begränsas till ordförande och en ledamot, i vilket fall hushållningssällskapet ägde bestämma föräringssättet, därest ordföranden och ledamoten voro av olika mening. En annan samma år vidtagen ändring gick ut på att premielån skulle kunna utdelas, såväl när penningpris erhållits för samma jordbruk som när jordbruket — ehuru i övrigt uppfyllande villkoren för erhållande av penningpris — vore i behov av förbättringen i fråga för att kunna prisbelönas. Under det att premieringen i sin helhet, alltså även utlämnandet av premielån, tidigare endast avsetts såsom belöning för sådana jordbruk, som redan voro av en tillfredsställande beskaffenhet, och såsom en uppmuntran till skapandet av mönsterjordbruk, skulle alltså i fortsättningen, där förutsättningarna i övrigt voro tillfännandes, i form av premielån tillhandahållas statsunderstöd för att höja andra mindre jordbruk upp till den ifrågavarande standarden.

En utvidgning av premieringen genomfördes år 1913 såtillvida, att maximiarealen för premieringsbara jordbruk höjdes från 12 till 15 hektar. Sistnämnda maximigräns vore alltjämt gällande.

Redan tidigt hade de speciella förhållandena i Norrland givit anledning till att premieringen där utformades efter något andra riktlinjer än i övriga delar av landet. Jämfört med förhållandena i Syd- och Mellan-Sverige befann sig det mindre jordbruket i Norrland i ett primitivare utvecklingsstadium, och det hade därför framstått såsom särskilt önskvärt att under de givna produktionsbetingelserna skapa verkliga mönster- och demonstrationsjordbruk. För detta ändamål fordrades emellertid i undervisande syfte och ur kontrollsynpunkt ett intimt samarbete mellan premieringsnämnden och ifrågavarande småbrukare. För vinnande av sistberörda syfte infördes år 1923 vid sidan av den ordinarie premieringen en särskild premieringsform för Norrland och Dalarna. För denna gällde bland annat följande bestämmelser.

Premieringsnämnden ägde upprätta avtal på högst 9 år med ägare eller brukare av jord om högst 15 hektar åker, varigenom ifrågavarande jordbruk ställdes under kontroll av premieringsnämnden. Liksom vid den allmänna premieringen skulle besiktning genom nämnden äga rum vart tredje år, men dessemellan skulle jordbruket besökas av premieringsnämndens ordförande eller av vederbörande jordbrukskonsulent. Nämnden skulle vid sin besiktning giva jordbrukaren anvisning på möjligheter att erhålla lån från andra fonder samt bestämma vilka premielån, som under vart och ett av de tre åren till nästa besiktning skulle utgå för verkställande av vissa förbättringar. Jordbrukaren å sin sida skulle förpliktas att enligt av lant-

bruksstyrelsen fastställt formulär föra fortlöpande anteckningar rörande jordbrukets ekonomi.

De åtgärder till höjande av det mindre jordbruket, som enligt det nu gällande reglementet den 4 oktober 1929 (nr 350) för med statsmedel understödda åtgärder till höjande av det mindre jordbruket — ändrat genom kungörelsen den 29 maj 1931 (nr 131) — ävensom kungörelsen den 4 oktober 1929 (nr 351) angående statsbidrag till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket — ändrad genom kungörelsen den 30 juni 1937 (nr 563) — kunde understödjas med statsmedel, utgjordes, förutom av premiering av mindre jordbruk, av dels anordnande av studieresor, dels ock undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor. Den med statsmedel understödda verksamheten till höjande av det mindre jordbruket hade emellertid under vissa tider omfattat även andra åtgärder än de nyssnämnda. Så hade däri under åren 1904—1923 inbegripits understödjande av kontrollföreningar samt under åren 1908—1929 premiering av mindre odlingsföretag. Dessa ändamål befrämjades numera av staten i annan ordning.

Från och med kalenderåret 1933 hade under hänvisning till statsfinansiella skäl verksamheten till höjande av det mindre jordbruket understötts med statsmedel i väsentligt reducerad grad och därför ägt rum i allenast begränsad omfattning, varom bestämmelser för ett år i sänder meddelats i särskilda kungörelser, senast genom kungörelsen den 11 juni 1937 (nr 379) om inskränkning under kalenderåret 1937 av den med statsmedel understödda verksamheten till höjande av det mindre jordbruket. Under åren 1933—1935 omfattade verksamheten sålunda endast de s. k. kontraktsjordbruken i Norrland och Dalarna enligt 11 § i reglementet samt undervisningen för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor enligt 15—17 §§. Under åren 1936—1937 hade därutöver verksamheten med studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor ånyo upptagits enligt 12—14 §§ i reglementet.

Statistiska uppgifter.

Till belysning av omfattningen av ifrågavarande verksamhet till höjande av det mindre jordbruket, såväl i avseende å kostnaderna för densamma och dessas fördelning dels mellan staten, å ena, och hushållningssällskapen, å andra sidan, dels å de olika slagen av åtgärder som ock deltagandet uti premieringen, de deltagande jordbrukens storlek samt de utdelade penningprisens och premielånens storlek och de sistnämnda lånens fördelning på olika ändamål m. m. har lantbruksstyrelsen i en förslaget bilagd promemoria förebragt ett omfattande statistiskt material. Av denna promemoria inhämtas bland annat följande.

Totala kostnader för verksamheten.

Å r	Statsmedel kronor	Hushållnings- sällskapens medel kronor	Totalt kronor
1902	18,253	41,577	59,830
1922	428,565	180,241	608,806
1923	259,949	110,647	370,596
1932	403,982	129,274	533,256
1933	65,609	61,307	126,916

Lantbruksstyrelsen har beträffande de sålunda angivna kostnadsbeloppen framhållit, att totalkostnaderna från år 1902 fram till år 1922 kontinuerligt ökades. Kostnadssänkningen år 1923 hade sin orsak i att nämnda år statsens bidrag till verksamheten sänktes. Sedan år 1923 hade totalkostnaderna åter i stort sett varit stadda i kontinuerlig ökning, till dess den förut omnämnda inskränkningen av verksamheten skedde. Kostnaden för statsverket utgjorde under tioårsperioden före år 1933 i genomsnitt 70 å 75 procent av den totala kostnaden.

Kostnader för penningpris.

Å r	Statsmedel kronor	Hushållnings- sällskapens medel kronor	Totalt kronor
1906	29,470	2,835	32,305
1922	74,695	990	75,685
1923	29,520	3,774	33,294
1932	58,285	3,089	61,374
1933	950	750	1,700

Under åren 1906, 1914, 1919, 1922, 1923 och 1932 hade statsens kostnader för ändamålet utgjort respektive 91.2, 90.2, 88.7, 98.7, 88.6 och 95.0 procent av den sammanlagda kostnaden. Fastän medlen från hushållningssällskapen således utgjorde en mycket liten del av den sammanlagda kostnaden, vore det enligt lantbruksstyrelsens mening tydligt, att hushållningssällskapen tillskjutit mera av egna medel, då statsbidraget för ifrågavarande ändamål beskurits. Detta torde få tolkas så, att sällskapen ansett det vara önskvärt, att verksamheten bibehölles i större omfattning.

Utgifter för premielån.

Å r	Statsmedel kronor	Hushållnings- sällskapens medel kronor	Totalt kronor
1906	16,177	1,716	17,893
1922	142,075	18,753	160,828
1923	107,695	3,810	111,505
1932	234,344	575	234,919
1933	3,850	—	3,850

Lantbruksstyrelsen har såsom varande av betydelse vid ett eventuellt bedömning av det aktuella medelsbehovet framhållit den omständigheten, att totalkostnaden för penningprisen hållit sig konstant eller något minskats från år 1930 till inskränkningen av verksamheten, medan däremot totalkostnaden för premielåneverksamheten ökat från år 1930 till år 1931 med 45.7 procent och från år 1931 till år 1932 med ytterligare 5.2 procent. En jämförelse mellan kostnaderna för premielånen åren 1906, 1922, 1923 och 1932 gäve vid handen, att statsmedlen dessa år utgjorde respektive 90.4, 88.3, 96.6 och 99.8 procent av totalkostnaden. Någon tendens hos hushållningssällskapen att öka tillskottet av egna medel, då statsbidragen minskade, kunde ej spåras trots den rätt avsevärt varierande procentsatsen. Den totala medelsförbrukningen vore också betydligt större än i fråga om penningprisen, beträffande vilka en dylik tendens såsom nyss anförts konstaterats. Det förefölle därför naturligt, att sällskapen i större utsträckning måst lita till statsbidraget.

Utgifter för resekostnads- och traktamentsersättning åt premieringsnämnderna.

Lantbruksstyrelsen har framhållit, att nämnda utgifter intill år 1920 helt bestredos av hushållningssällskapen. Från och med år 1920 hade hushållningssällskapen av statsmedel gottgjorts halva beloppet av den ersättning som enligt av hushållningssällskapen meddelade bestämmelser utgick till ordföranden och den för hela distriktet utsedde ledamoten av premieringsnämnden. Bestämmelsen hade sedermera ändrats därhän, att statsbidrag ej åtnjotes för dagtraktamenten.

De sammanlagda utgifterna för ifrågavarande ändamål voro under följande år:

Å r	Statsmedel kronor	Hushållnings- sällskapens medel kronor	Totalt kronor
1902	—	14,937	14,937
1920	17,484	32,503	49,987
1922	21,704	40,347	62,051
1924	10,880	23,491	34,371
1932	10,514	23,353	33,867
1933	118	360	478

Lantbruksstyrelsen har vidare framhållit, att resekostnaderna sedan år 1924 hållit sig i stort sett konstanta till och med år 1932, ehuru den totala medelsförbrukningen för småbrukspremieringen ökat högst avsevärt. Detta förhållande syntes berättiga till att betrakta ifrågavarande utgifter såsom en med premieringsverksamheten förenad fast kostnad. Jämförde man kostnaden för resor åren 1920, 1922, 1924 och 1932 funne man, att statsmedlen dessa år utgjorde respektive 35.0, 35.0, 31.7 och 31.0 procent av totalkostnaden. Det förefölle alltså som om hushållningssällskapen fått ikläda sig en växande del av dessa kostnader, ehuru förskjutningen icke vore stor.

Omfattningen av deltagandet i premieringen av mindre jordbruk.

Lantbruksstyrelsen har framhållit, att det totala antalet anmälda jordbruk, som år 1902 uppgick till 702, i stort sett hade ökats kontinuerligt till och med år 1914, då det uppgick till 2,223. Under krigsåren hade inträffat en naturlig stagnation och tillbakagång, men från och med år 1920, då antalet uppgick till 1,603, hade det ökade intresset för premieringen åter gjort sig märkbart genom ett stigande antal anmälda jordbruk. Detta resulterade år 1932 i en tidigare ej uppnådd maximisiffra av 3,610 anmälningar. Under åren 1933—1935 slutligen hade antalet blott uppgått till 33, 68 och 37 stycken.

Lantbruksstyrelsen har beträffande dels antalet till premiering anmälda jordbruk, dels antalet med pris premierade jordbruk, dels ock antalet och storleken av de utdelade penningprisen upprättat tabeller. Uppgifterna, som ange medeltalet för ett antal femårsperioder med början år 1902, avse såväl absoluta som relativa tal. För premiälånen ha med början år 1912 upprättats motsvarande tabeller och för dem har därjämte i tabellform angivits användningen å olika förbättringsändamål. Härvid är att märka, att år 1915 premieringen var inställd. Det sålunda förebragta statistiska materialet utvisar följande:

Antal till premiering anmälda jordbruk av olika storlek.

Å r	Jordbruk med en åkerareal av hektar				Summa jordbruk
	< 3	3—6	6—9	> 9	
1902/1906	300	346	197	154	997
1907/1911	228	307	151	100	786
1912/1917	457	687	389	257	1 790
1918/1922	436	621	354	293	1 704
1923/1927	567	851	569	455	2 442
1928/1932	629	1 041	781	619	3 070

Det relativa antalet till premiering anmälda jordbruk av olika storlek.

Å r	Procent jordbruk med en åkerareal av hektar			
	< 3	3—6	6—9	> 9
1902/1906	30.1	34.7	19.8	15.4
1907/1911	29.0	39.1	19.2	12.7
1912/1917	25.5	38.4	21.7	14.4
1918/1922	25.6	36.4	20.8	17.2
1923/1927	23.2	34.9	23.8	18.6
1928/1932	20.6	33.9	25.4	20.2

*Kungl. Maj:ts proposition nr 131.***Antalet jordbruk premierade med pris.**

Å r	1:sta pris	2:dra pris	3:dje pris	Extra pris	Summa antal pris
1902/1906	63	188	297	81	629
1907/1911	117	317	431	51	916
1912/1917	106	285	492	44	927
1918/1922	91	271	429	29	820
1923/1927	62	230	382	20	694
1928/1932	58	283	485	30	856

Det relativa antalet jordbruk premierade med pris.

Procent av totala antalet utdelade pris.

Å r	1:sta pris	2:dra pris	3:dje pris	Extra pris
1902/1906	10.0	29.9	47.2	12.9
1907/1911	12.8	34.6	47.0	5.6
1912/1917	11.4	30.7	53.1	4.8
1918/1922	11.1	33.1	52.3	3.5
1923/1927	8.9	33.1	55.1	2.9
1928/1932	6.8	33.1	56.6	3.5

Antal och storlek av utdelade penningpris.

Å r	Antal utdelade pris per år stycken	Totala medelsförbrukningen per år kronor	De utdelade prisens genomsnittliga storlek kronor
1902/1906	629	25,002	39.75
1907/1911	916	36,082	39.39
1912/1917	927	41,070	44.30
1918/1922	820	53,121	64.78
1923/1927	694	44,214	63.71
1928/1932	856	54,894	64.13

Lantbruksstyrelsen har i fråga om storleken av de utdelade penningprisen anfört följande:

Ersättningen av statsmedel till hushållningssällskapen för utdelade penningpris hade före år 1920 uppgått till högst 50 kronor per utdelat pris. Före år 1920 kunde alltså de verkligen utdelade beloppen anses hava legat tämligen nära maximibeloppet för ersättningen. Från och med år 1920 hade ersättningen höjts till högst 150 kronor för första, 100 kronor för andra och 50 kronor för tredje pris. För närvarande vore ersättningen något lägre, men de verkligen utdelade priserna framstode i varje fall såsom små i förhållande till de fastställda högsta ersättningsbeloppen. Anledningen härtill kunde knappast vara någon annan än den, att statsanslagens storlek tvingat hushållningssällskapen till en viss sparsamhet samt att skärpt tillämpning av reglerna för prisbelöning medfört utdelandet av ett mindre antal första och andra pris.

Antalet jordbruk premierade med premiälån.

Å r	Premiälånens storlek, kronor					Totalt antal jordbruk
	10—25	30—50	55—75	80—100	> 100	
1912/1917	62	278	403	104	25	872
1918/1922	14	66	160	228	531	999
1923/1927	47	355	385	345	324	1 456
1928/1932	31	377	428	544	697	2 077

Det relativa antalet jordbruk premierade med premiälån.

Procent av totala antalet utdelade premiälån.

Å r	Premiälånens storlek, kronor				
	10—25	30—50	55—75	80—100	> 100
1912/1917	7.1	31.9	46.2	11.9	2.9
1918/1922	1.4	6.6	16.0	22.8	53.2
1923/1927	3.2	24.4	26.4	23.7	22.3
1928/1932	1.5	18.2	20.6	26.2	33.5

Antal och storlek av utdelade premiälån.

Å r	Antal utdelade lån per år stycken	Totala medelsförbrukningen per år kronor	De utdelade premiälånens genomsnittliga storlek kronor
1902/1906	171	8,341	48.78
1907/1911	571	31,542	55.24
1912/1917	872	54,609	62.63
1918/1922	999	114,906	115.02
1923/1927	1 456	116,701	80.15
1928/1932	2 077	183,441	88.32

Premiälånens relativa användning för olika ändamål.

Antalet lån för visst ändamål i procent av totala antalet utlämnade lån.

Å r	Gödselstäder	Ny- och tillbyggnad	Inredning och cementering av uthus	Dikningsarbeten m. m.	Diverse (från och med år 1932 = betesanläggningar m. m.)
1907/1911	35.0	2.5	52.9	9.6	—
1912/1917	23.0	4.6	61.7	10.7	—
1918/1922	55.2	2.8	24.5	14.9	2.6
1923/1927	67.9	0.6	15.1	14.1	2.3
1928/1932	63.4	1.9	15.7	15.1	3.9

Lantbruksstyrelsen har anfört, att av den sista tabellen framginge, att förbättrandet av gödselvård och dikning blivit alltmera uppmärksammade åtgärder vid premieringen av det mindre jordbruket. Fastän inrednings- och cementeringsarbetena i uthusen härigenom kommit att stå tillbaka, utgjorde de dock ännu en betydande del av det totala antalet arbeten, och det vore ovisst, om tillbakagången verkligen kunde tolkas såsom ett minskat behov av förbättringar. Det förefölle snarare sannolikt, att byggnadsbeståndet å de premierade jordbruket numera visserligen vore sådant, att smärre förändringar av inredningen etc. kunde anses mindre nödvändiga, men att i stället ett behov förelåge av sådana omändringar och moderniseringar, för vilkas genomförande de knappt tilltagna premielånen ansåges vara av mindre betydelse. Samma förklaring gällde troligen också för det ringa antalet ny- och tillbyggnadsarbeten. Beträffande diversearbetena vore att märka, att dessa troligen till största delen utgjordes av betesförbättring och såsom sådana hade de också rubricerats, sedan genom kungörelsen den 29 maj 1931 medgivits, att premielån utan lantbruksstyrelsens särskilda hörande jämväl finge utdelas för utförande av arbeten, som avsåge en rationell beteskultur. Ehuru statistiken icke gäve direkt belägg härför, förefölle det, som om beteskulturens förbättring i framtiden komme att tilldraga sig ytterligare intresse vid småbrukspremieringen.

Premielånens bibehållande.

I denna fråga har lantbruksstyrelsen inledningsvis påpekat, huruom i gällande premieringsreglemente stadgades, att premielån finge tilldelas jordbrukare för utförande av visst förbättringsarbete oberoende av huruvida penningpris erhållits för samma jordbruk eller detsamma, ehuru i övrigt uppfyllande villkoren därför, vore i behov av förbättringen i fråga för att kunna prisbelönas.

Enligt lantbruksstyrelsens mening rådde därför intet tvivel, att premielånet vore en premie, det vill säga i detta sammanhang en belöning för ett uppvisat jordbruk av i stort sett god beskaffenhet. Formellt sett rådde heller ingen tvekan om, när ett premielån finge utdelas. Detta kunde nämligen ske antingen när jordbruket erhållit penningpris, eller i det fall att jordbruket skulle hava kunnat erhålla penningpris, därest det arbete vartill lånet avsetts redan varit utfört. För den speciella premieringen inom Norrland och Dalarna gällde med vissa undantag samma bestämmelser som i fråga om den allmänna premieringen. Ett av undantagen avsåge premielånen, som här kunde utdelas efter betydligt friare normer. Premieringsreglementet stadgade härom blott, att premieringsnämnden vid premieringen vart tredje år skulle bestämma vilka premielån, som till vederbörande jordbruk skulle utgå för vart och ett av de tre åren till nästa premiering.

Lantbruksstyrelsen har vidare yttrat, att i den statligt understödda bidragsverksamheten till höjande av det mindre jordbruket två principer kun-

de särskiljas. Den ena principen, för vilken premielånen utgjorde en exponent, innebure, att brukaren först själv skulle hava visat både sin vilja och förmåga att skapa ett mönsterjordbruk, innan staten tillhandaginge med penningbidrag för att möjliggöra eller påskynda strävandena i denna riktning. Redan vid utdelandet syntes med andra ord en viss garanti skola föreligga för att bidragen verkligen komme till avsedd nytta. Premien utgjorde en lämplig form för dylika bidrag. Principen kunde benämnas *premieprincipen*. Det borde emellertid framhållas, att penningprisen vid premieringen av det mindre jordbruket alls icke kunde anses hava karaktären av bidrag utan helt måste sättas i samband med premieringsverksamhetens tävlingsmoment, och att vad nu anförts alltså endast hade avseende å premielånen. Den andra principen — för vilken statsbidragen till gödselvårdsanläggningar och täckdikning utgjorde exponenter — innebure, att bidragen utdelades efter arten av det behov av penningunderstöd, som förelåge. Denna princip kunde benämnas *behovsprincipen*.

Lantbruksstyrelsen har härefter anført följande.

Beträffande premielånen hade aldrig direkt förordats ett utdelande efter behovsprincipen. Bestämmelserna hade som redan nämnts i stället inneburit premiering av prisbelönda jordbruk eller jordbruk, som, om det förbättringsarbete, vartill lån utdelades, vore utfört, borde kunna prisbelönas. Det kunde sägas, att den formulering, som bestämmelserna sålunda fått, vore traditionell. Premieringen utgjorde från första början en tävlan med enbart prisbelöning. Statsbidrag för utdelade pris utgingo med belopp, som till synes förutsatte att penningprisen skulle vara av samma grad, det vill säga att vid premieringen endast borde skiljas på jordbruk av hög och jordbruk av mindre hög nivå. Genom reglementet i ämnet den 30 oktober 1903 (nr 119) infördes premielånen. Av föredragande departementschefens förut omnämnda anförande till statsrådsprotokollet för nämnda dag liksom av frågas behandling i övrigt framginge, att premielånen åtminstone delvis voro avsedda att utdelas efter behovsprincipen, en uppfattning som dock icke kom till uttryck i reglementet.

Ett ökat beaktande av behovsprincipen vid utdelandet av premielån till mindre jordbruk innebure de år 1923 tillkomna bestämmelserna rörande den särskilda premieringsform för Norrland och Dalarna, som avsåge upprättandet av s. k. kontraktsjordbruk. Dessa bestämmelser förutsatte, att premielån där skulle kunna utlämnas i större omfattning än vad eljest finge ske. Verkliga mönsterjordbruk skulle annars icke kunna skapas, bland annat på grund av vederbörande brukares i dessa landsdelar ofta mindre inkomster av jordbruket med därav följande svårighet att bära kostnaderna för förbättringar å sitt jordbruk. Genom ifrågavarande system hade tydligen avsetts att i större omfattning än förut bringa hjälp, där ett behov av ekonomiskt bistånd förelåge.

Lantbruksstyrelsen har ytterligare anført att om behovsprincipen sålunda ej kommit till uttryck i bestämmelserna för åtgärderna till höjande av det mindre jordbruket, principen säkerligen i viss utsträckning hade tillämpats i praktiken, och det torde med hänsyn till vad som vid bestämmelsernas tillblivelse förekommit få anses underförstått, att så finge ske. Den utveckling, som statens bidragsverksamhet genomgått under den sist tilländalupna de-

pressionstiden, syntes emellertid nödvändiggöra, att, därest premielåneverksamheten skulle återupptagas, klarare och något ändrade direktiv lämnades i reglementet rörande grunderna för lånens utdelande. Önskemålet om större klarhet vore så mycket betydelsefullare, som hushållningssällskapen under senare år jämväl handhaft utdelandet av statsbidrag till täckdikning och gödselvårdsanläggningar.

Lantbruksstyrelsen har beträffande dessa bidrag yttrat att behovsprincipen klart kommit till uttryck genom stadgande, att vid prövning av inkomna ansökningar om statsbidrag såvitt möjligt skulle tillses, att bidrag främst tillgodokomme den, som vore mest i behov därav. Därjämte vore genom stadgande om ordningen för upprättande av plan och kostnadsförslag för täckdikning och gödselvårdsanläggning sörjt för, att arbetena skulle kunna utföras på ett i tekniskt avseende ändamålsenligt sätt. Däremot hade lämnats utan avseende, i vad mån bidragstagaren gjort sig förtjänt av bidraget, om han hade förutsättningar för att kunna draga nytta av förbättringsarbetet och om detsamma överhuvud taget kunde anses medföra, att ifrågavarande jordbruk lyftes upp till en högre standard.

Det kunde enligt lantbruksstyrelsens mening förefalla omöjligt att utdelade bidrag med hänsynstagande samtidigt till, å ena sidan, i vad mån sökanden gjort sig förtjänt av och, å andra sidan, i vad mån han hade behov av bidrag. Ofta torde det nämligen vara så, att, om vederbörande kunde uppvisa större meriter såsom småbrukare, han också hade mindre behov av att erhålla penningbidrag och omvänt. Det vore emellertid just denna problemställning varmed den ansvarskännande utdelaren av bidragen alltid måste konfronteras, vare sig bidragen utginge från det ena eller andra anslaget. Det syntes därför närmast verka förvirrande och för den sunda utvecklingen av de allmänna strävandena för höjande av det mindre jordbruket ofördelaktigt, om direktiven skulle utformas enbart efter den ena eller den andra principen.

Ur bidragstagarens synpunkt måste det vidare vara likgiltigt, om bidraget komme från det ena eller andra anslaget. Vore motivet för anmälan till premiering detsamma som vid ansökan om täckdiknings- eller gödselvårdsbidrag, nämligen att erhålla ett kontantunderstöd till utförande av vissa önskvärda förbättringsarbeten, så torde vederbörande icke närmare reflektera över, huruvida han erhöle dylikt bidrag såsom belöning för att hans jordbruk redan vore av en viss standard eller för att han hade behov av bidraget.

Då sålunda stora svårigheter syntes vara förenade med fastställandet av en bestämd norm för ifrågavarande bidrags (premielånens) utdelande, låge det stor vikt uppå, att utdelandet handhades av i möjligaste mån kompetenta personer, och att i övrigt så goda förutsättningar som möjligt bereddades för träffande av riktiga avgöranden. Sålunda torde det bland annat vara nödvändigt, att bedömningen skedde på ort och ställe, vidare att bedömarena vore väl förtrogna med skötseln av ett småbruk i allmänhet, samt att de såvitt möjligt erhöle tillfälle att följa ifrågavarande jordbruks utveckling. Särskilt ville lantbruksstyrelsen understryka att, då produktionen å ett småbruk kunde vara mångskiftande och därmed även behovet av förbättrings-

arbeten i hög grad varierande, något verkligt bedömande av behovet utav ett visst arbete knappast kunde göras annat än från fall till fall. Den som hade att bevilja bidrag behöfde alltså, å ena sidan, kunna förskaffa sig en totalbild av driftens planläggning och resultatet å det bidragssökande jordbruket samt, å andra sidan, äga möjlighet att utdela bidrag för skiftande behov. I båda dessa avseenden syntes nuvarande premieringssystem utgöra en lämplig organisationsform.

Lantbruksstyrelsen har därefter ingått på den i direktiven berörda frågan om och i vad mån premielånen skola kunna ersättas med bidrag ur särskilda anslag och därom anfört följande.

Tilldelandet av bidrag ur särskilda anslag — och detta gällde ej blott i fråga om förenämnda statsbidrag till täckdikning och gödselvårdsanläggningar utan jämväl beträffande andra liknande former av statsbidrag till speciella jordbruksändamål — syntes svårligen kunna ske med behörigt hänsynstagande till att de olika produktionsgrenarna inom jordbruket dock tillsammans utgjorde en enhet. Sålunda syntes t. ex. vid utdelandet från särskilt anslag av gödselvårdsbidrag i första hand tekniska hänsyn ifråga om gödselns förvarande bliva beaktade, vilket emellertid ej behöfde innebära, att bidragssumman bleve använd på det för ifrågavarande jordbruk mest ändamålsenliga sättet o. s. v. Det torde vidare ej utan fog kunna göras gällande, att de särskilda anslagen understundom frestade jordbrukarna att söka bidrag för förbättringsarbeten, som vore mindre behöfliga, allenast i avsikt att erhålla ett kontantunderstöd. Riskens för att bidragstagaren i själva verket redan från början hade för avsikt att använda det erhållna kontantbeloppet för annat ändamål än det avsedda torde ävenledes i dylikt fall vara större, och det kunde vidare befaras, att han ej, även om så skulle vara önskvärt, anställde fackutbildad arbetskraft, utan själv utförde hela arbetet, måhända snarare därför att detsamma överhuvud måste utföras för bidragets tillgodonjutande än i avsikt att åstadkomma en verklig förbättring.

Lantbruksstyrelsen har vidare erinrat om, att enligt direktiven jämväl borde prövas, om icke den undervisande verksamhet, som utövades i samband med jordbrukspremieringen, i stället kunde knytas till utlämnandet av bidrag från särskilda anslag, vilka kunde anses i fråga om sitt syfte vara alternativa till premielånen. Styrelsen har härom yttrat:

En till utlämnandet av bidrag från särskilt anslag, t. ex. anslag till gödselvårdsförbättringar, knuten undervisning kunde antagas komma att bliva mera enbart teknisk med avseende på den detalj i jordbruksdriften, vartill bidraget beviljats. Till meddelande av undervisning i dylikt fall torde nämligen knappast kunna ifrågakomma annan än den förrättningsman, vanligen vandringsrättare eller därmed jämförlig befattningshavare, som hade att i förekommande fall uppgöra plan för det arbete, för vars utförande statsbidrag ifrågasattes, och en sådan befattningshavare torde icke kunna anses innehava kompetens att idka någon undervisningsverksamhet rörande jordbruk i allmänhet. Det vore emellertid alls icke säkert, att just dylik teknisk undervisning vore den undervisning, som i fråga om vederbörande jordbruk för tillfället bäst behöfdes, och måhända droges uppmärksamheten tvärtom bort från den verkliga orsaken till att jordbrukaren hade behov av ett kontantunderstöd.

Härtill komme att teknisk kunskap av sistnämnda slag numera vore för

den intresserade så pass lättillgänglig i facklitteratur, läroböcker, föredrag eller annars, att behov av särskild undervisning häri icke vore speciellt framträdande. De tekniska rönen vore dessutom i regel mera generellt tillämpliga vid samtliga jordbruk och syntes därför kunna meddelas mera allmänt, exempelvis genom särskilt anordnade kurser.

Enligt lantbruksstyrelsens mening skulle emellertid individuell undervisning i samband med praktisk tillämpning vara mycket önskvärd. Detta syfte bleve emellertid ernått, om undervisningen skedde i samband med premiering, varvid dessutom spörsmål rörande driftens allmänna organisation med större framgång torde kunna bliva diskuterade. Betydelsen av undervisning och handledning härvidlag syntes särskilt stor. Det vore också att märka, att värdefullare anvisningar knappast kunde givas, utan att vederbörande först erhållit en överblick över hur driften vore ordnad, och härför erfordrades just en sådan besiktning, som premieringen förutsatte. Vidare måste dylika anvisningar alltid bliva individuella för varje särskilt jordbruk, vilket försvårade bedrivandet av undervisning uti ifrågavarande avseende genom anordnande av särskilda kurser.

Lantbruksstyrelsen har i detta sammanhang framhållit det önskvärda i att större enhetlighet och överskådlighet åvägabragtes i fråga om de med statsmedel understödda åtgärderna till förbättrande av småbrukens fackliga nivå samt anfört, att styrelsen haft under övervägande *dels* lämpligheten av ett sammanförande till ett enda statsanslag av samtliga de statsmedel, som nu ur olika anslag utginge till förbättringsåtgärder å mindre jordbruk, nämligen anslagen till höjande av det mindre jordbruket, i vad detsamma avsåge medel till premielån, till bidrag till gödselvärdsanläggningar, till bidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning å ofullständiga jordbruk samt till bidrag till täckdikningar, *dels* ock ett användande av viss del av de sålunda sammanslagna anslagen för utdelande av premielån. Styrelsen ville tillägga, att om utdelandet av bidrag helt skiljdes från premieringsnämndernas verksamhet, detta syntes innebära ett mycket ofullständigt utnyttjande av den i dessa nämnder representerade sakkunskapen, samtidigt som premieringen förlorade ett av de verksammaste medlen för uppnående av önskvärda och möjliga resultat.

Lantbruksstyrelsen har sammanfattningsvis anfört, att styrelsen för sin del funne beaktansvärda fördelar vara förenade med en tilldelning till de mindre jordbruken av s. k. premielån, utdelade i samband med en enligt i huvudsak nuvarande grunder anordnad småbrukspremiering. Styrelsen hade därvid främst åsyftat det värde, som den med ett sådant bidragssystem sammanhörande nära kontakten mellan bidragstilldelaren, å ena, och bidragstagaren och dennes jordbruk, å andra sidan, i olika avseenden hade för ett rätt bedömande av förutsättningarna för bidragstilldelningen, såsom bidragssökandens kvalifikationer för skötandet av jordbruket, dettas beskaffenhet och aktuella behov. Å andra sidan hade styrelsen funnit en bidragstilldelning ur särskilda anslag knappast kunna ske annat än ur tämligen ytliga bedömningsgrunder och utan större möjlighet till kontroll däröver, att bidragen bleve utnyttjade på ett rationellt sätt. Det hade sålunda syntes

styrelsen, att sistnämnda form för bidrag erbjöde ej oväsentligt mindre sannolikhet för att i anspråk tagna allmänna medel skulle komma till avsett gagn.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har styrelsen icke kunnat finna, att bidragens utdelande skall kunna verkställas på ett mera ändamålsenligt sätt än med anlitan av premieringsnämnder och med tillämpning i huvudsak av liknande system som det nuvarande. Bidragen böra sålunda i viss mån bibehålla karaktär av belöning. Bidragssökanden skall vara skyldig att uppvisa tidigare ernådda resultat, vilket bör kunna ske dels vid besiktning av respektive jordbruk med vad därtill hör av levande och andra inventarier, dels ock genom granskning av förefintliga anteckningar rörande jordbrukets ekonomi. Om bidragen sålunda bibehålla form av premielån, bör å andra sidan starkare än tidigare framhållas, att desamma endast få utdelas, där behov av kontantunderstöd verkligen föreligger för utförande av enligt premieringsnämndens förmenande önskvärda förbättringar. Premieringsnämndens verksamhet kommer härigenom att bliva i viss mån utvidgad.

Lantbruksstyrelsen har alltså funnit premielånen böra i fortsättningen bibehållas i huvudsakligen oförändrad form. Därvid böra emellertid, enligt styrelsens åsikt, hushållningssällskapen principiellt äga möjlighet att med styrelsens godkännande själva avgöra vilken eller vilka av de i reglementet angivna slag av premier som med hänsyn till inom dess område föreliggande särskilda omständigheter skola vid premieringen komma till användning, t. ex. att diplom och penningpris men ej premielån må utdelas. Denna och sällskapens frihet i övrigt att inom premieringsreglementets ram anpassa premieringen efter föreliggande lokala förhållanden bör tydligare än hittills komma till uttryck i reglementet.

Utvidgning av premielåneverksamheten.

Lantbruksstyrelsen har erinrat om att 1933 års mjölk- och mejeriutredning i en den 15 maj 1936 avgiven promemoria (se IX. H. T. 1937 p. 122) framfört önskemål om upptagande till övervägande av frågan, huruvida premielån i framtiden skulle kunna utdelas för utförande av ny-, om- eller tillbyggnad av ladugårdar. Styrelsen hade i detta hänseende funnit det i princip lämpligt, att premielån skulle kunna utdelas för utförande av sådana å mindre jordbruk behövliga förbättringsarbeten, som vore mest av behovet påkallade. Arbetena borde dock avse själva jordbruksdriften eller därmed nära sammanhängande produktion samt tarva vissa kontantutlägg. Hinder syntes således principiellt icke böra möta mot en utvidgning av premielånens användande till att avse jämväl ny-, om- eller tillbyggnad av ladugårdar. Möjlighet till dylikt användande funnes emellertid redan enligt gällande bestämmelser.

Lantbruksstyrelsen har härom och i övrigt anfört i huvudsak följande.

Styrelsen ägde befogenhet att på framställning av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott medgiva premielåns utdelande även för andra ändamål än de i reglementet särskilt nämnda. Därest det otvivelaktigt stora behovet av byggnadsarbeten av nyssnämnda slag ansetts böra kunna åtminstone i viss utsträckning tillgodoses med hjälp av premielån, vore det antagligt, att styrelsen skulle hava mottagit ansökningar från förvaltningsutskotten av sådan innebörd. Emellertid hade så icke varit fallet, troligen beroende därpå, att ifrågavarande byggnadsarbeten i regel bleve så omfattande och relativt kostsamma, att premielånen ej ansetts kunna mera verksamt bidra till bristernas avhjälpande. Det torde emellertid icke vara uteslutet, att i avseende härå ett annat läge komme att inträda, därest såsom 1933 års mjölk- och mejeritredning föreslagit möjlighet öppnades till erhållande av statsmedel för ändamålet. Enligt nämnda förslag syntes vara avsett, att den statliga stödverksamheten å området skulle bestå huvudsakligen i att på förmånliga villkor ställa lån till förfogande, och bidrag skulle alltså komma i fråga endast i sådana fall, där ett starkt behov därav föreläge. Det borde dock icke vara en jordbrukare förmenat att till sådant byggnadsförbättringsarbete kunna erhålla såväl lån som bidrag av statsmedel, och som utfyllnad av dylika lån kunde premielånen antagas i många fall komma väl till nytta.

Lantbruksstyrelsen har emellertid erinrat om att styrelsen redan i ett den 14 augusti 1936 avgivet yttrande över förutnämnda promemoria framställt invändningar mot, att de däri föreslagna åtgärderna begränsades till att avse endast ladugårdar. Enligt styrelsens då uttryckta mening, vilken styrelsen vidhölle, borde åtgärderna utsträckas till att omfatta alla slag av djurstallar. För mindre jordbruk utgjorde ladugården vanligen icke någon i förhållande till övriga djurstallar eller ens till andra ekonomibyggnader särskild byggnad. Det syntes därför omöjligt och i varje fall opraktiskt att utföra nybyggnad, som icke även omfattade annan byggnad än ladugården, och även för om- och tillbyggnader vore gränsen i många fall svår att draga. Därjämte kunde ur ekonomisk synpunkt behovet av byggnadsförbättringar för närvarande icke särskilt lokaliseras till ladugårdarna utan gällde samtliga ekonomibyggnader. Då premieringsverksamheten främst borde avse skapandet av ekonomiskt bärkraftiga jordbruk, syntes det obefogat att på denna punkt göra ett undantag från den allmänna regeln.

Styrelsen har vidare framhållit, att utdelandet av lån av sistnämnda slag icke kunde överlätas på premieringsnämnderna, enär denna låneverksamhet skulle komma att avse jämväl större jordbruk och borde handhas enhetligt samt baseras på en prövning jämväl av låntagarnas kreditvärdighet.

Styrelsen har härom ytterligare anfört.

I de fall, där det befunnos önskvärt att tilldela samma jordbrukare såväl lån som premielån (bidrag) borde dock detta ske i ett sammanhang. Det syntes därför nödvändigt att säkerställa ett samarbete mellan, å ena sidan, premieringsnämnden och, å andra sidan, den särskilda nämnd eller institution, som erhöle i uppdrag att utdela de egentliga lånen. Hur detta samarbete mellan premieringsnämnden och lånenämnden borde regleras, torde få ankomma på vederbörande hushållningssällskap att i detalj bestämma. I

princip syntes dock böra gälla, att premieringsnämnderna skulle hava att hos lånenämnderna till erhållande av lån förorda de jordbrukare, som ansåges kunna komma i fråga därtill. Därest premielån skulle komma att utdelas jämväl till sådana byggnadsarbeten, varom nu nämnts, torde härav emellertid följa ett väsentligt ökat arbete för premieringsnämnderna och givetvis även viss ökning av de med premieringsverksamheten förenade kostnaderna.

Som sammanfattning har lantbruksstyrelsen anfört, att styrelsen i princip icke hade något att erinra mot att premielån enligt därför eljest gällande bestämmelser utginge för verkställande av arbeten, avseende ny-, till- eller ombyggnad av ladugårdar och andra ekonomibyggnader. Däremot hade det syntes styrelsen knappast lämpligt att för närvarande härom intaga särskild bestämmelse i premieringsreglementet. Tillsvidare borde det därför ankomma på styrelsen att på framställning av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott och med utnyttjande av i förevarande avseende redan gällande bestämmelse medgiva dylik utsträckning av premielånens användande.

Den s. k. kontraktspremieringen.

Lantbruksstyrelsen har anfört, att denna speciella form av premiering enligt det gällande premieringsreglementet finge äga rum inom Norrland och Dalarna, att hittills dylik premiering förekommit allenast inom Norrbottens och Västerbottens län, samt att styrelsen med hänsyn härtill ville föreslå, att denna premieringsform skulle få komma till användning allenast inom nämnda båda län.

Premielånens storlek m. m.

Lantbruksstyrelsen har yttrat, att styrelsen, såsom av det anförda framginge, funne den del av premieringsverksamheten som avsåge utdelande av premielån särskilt betydelsefull. Styrelsen, som givit sin principiella anslutning till förslaget att premielån skulle få tagas i anspråk jämväl för förbättringar av ekonomibyggnader vid jordbruk, ville därför för möjliggörande av en vidgad användning av premielåneformen föreslå en höjning av statens bidrag för ändamålet. För närvarande finge till premielån utgå statsbidrag, motsvarande intill hälften av den utav premieringsnämnd beräknade kostnaden för det förbättringsarbete, för vars utförande lånet lämnats, dock ej till högre belopp än 125 kronor. Styrelsen föresloge nu den ändringen av stadgandet om statsbidrag till premielån, att maximigränsen för statsbidraget höjdes från 125 kronor till 200 kronor.

Lantbruksstyrelsen har vidare framhållit, att inom vissa hushållningssällskap gjorts den erfarenheten, att förbättringsarbeten, vartill premielån beviljats, ej alltid komme till utförande. Där så inträffat, hade det visat sig, att lånen ibland icke blivit återbetalda till hushållningssällskapen, som emellertid nödgats inleverera däremot svarande belopp till statsverket och sålunda

åsamkats förlust. För att minska risken för sådana förluster syntes hushållningssällskapen böra medgivas rätt föreskriva, att premielån skall utbetalas successivt allteftersom det arbete, för vars utförande lånet beviljats, fortskrider.

Särskild mening bland de sakkunniga.

Såsom jag inledningsvis påpekat, har en av de av lantbruksstyrelsen tillkallade sakkunniga, nämligen herr *Andersson i Tungelsta* i fråga om premielånen anfört avvikande mening. Han har därvid framhållit följande.

Föreliggande förslag innebär, att hittills gällande grunder för den med statsmedel understödda premieringen av mindre jordbruk i huvudsak skola bibehållas. Vid de överläggningar i ärendet i vilka jag deltagit har jag förordat en sådan omläggning av premieringsverksamheten att premierna erhöles formen av belöning till driftiga jordbrukare, vilka lyckats göra sina jordbruk särskilt förebildliga.

Den undervisande verksamhet som utövas i samband med premieringen borde enligt min mening även knytas till utlämnandet av statsbidrag av olika slag för höjande av det mindre jordbruket. Med hänsyn till det stora behov av förbättring utav de många ofullständiga jordbruken och en höjd standard för flertalet av småbruken i landet, som otvivelaktigt förefinnes, är det synnerligen angeläget, att statsmedel för ifrågavarande ändamål ställas till förfogande. Samtidigt synes i möjligaste mån böra skapas förutsättningar för att de allmänna medel, som tagas i anspråk för detta ändamål, komma till avsett gagn.

Garantier härför synas säkrast kunna vinnas om till utlämnande av bidrag i regel knytes en undervisande verksamhet i likhet med den, som utövas vid premieringsnämndernas utdelande av premielån. Beviljat bidrag till förbättringsarbete torde i regel föranleda besök hos vederbörande småbrukare utav jordbrukskonsulent. Denne har då möjlighet att med bidragssökanden diskutera spörsmål rörande såväl det ifrågavarande arbetets lämplighet och behövlighet som även jordbruksdriftens allmänna organisation. Småbrukaren kan därvid erhålla den handledning och undervisning, han för tillfället bäst behöver.

Härigenom uppnåddes beträffande det stora flertalet av de jordbrukare, vilka erhålla hjälp av statsmedel, en förvisso betydelsefull kontakt mellan bidragstilldelaren å ena sidan och bidragstagaren och dennes jordbruk å den andra sidan.

I den föreliggande utredningen framhålls, att den i samband med premieringen meddelade undervisningen särskilt i de fall, då premielån tilldelas, är av utomordentligt stor betydelse.

Det vore enligt min mening av stort värde, att jordbrukaren i regel vid erhållande av statsbidrag till förbättring av sitt jordbruk kunde erhålla sakkunnig undervisning, och ej endast när vederbörande deltagar i premiering. Enligt det föreliggande förslaget till reglemente för med statsmedel understödd premiering av mindre jordbruk skall en utav premieringsnämndens ledamöter vara anställd såsom jordbrukskonsulent hos hushållningssällskapet. Av premieringsnämndens ledamöter torde hushållningssällskapets jordbrukskonsulent äga den största kompetensen för den undervisning och handledning, varom här är fråga.

Om den undervisande verksamhet, som skall utövas av premieringsnämnden i samband med premieringen, även komme de jordbrukare till del, vilka erhålla statsbidrag för utförande av förbättringsarbete å sina jordbruk, torde därmed följa, att utdelandet av bidrag skiljes från premieringsnämndernas verksamhet.

Jordbrukspremieringen kunde då erhålla formen av belöning till sådana jordbrukare, vilka genom exempelvis mångårigt idogt odlingsarbete, god ordning och hushållning lyckats göra sina jordbruk förebildliga.

Premieringen med penningpris.

Lantbruksstyrelsen har inledningsvis konstaterat, att, då premieringsverksamheten grundlades, huvudsyftet var att genom åstadkommande av tävlan mellan de driftigare småbrukarna samt under sakkunnig ledning av premieringsnämnder söka skapa för de olika landsdelarna typiska mönsterjordbruk, vilka i denna egenskap skulle kunna tjäna såsom demonstrationsgårdar vid det vidare upplysningsarbetet bland småbrukarna. Tävlingsmomentet spelade alltjämt en framträdande roll för uppnåendet av det med premieringen önskade resultatet. Härutinnan förelåge dock en betydande olikhet mellan förhållandena i de sydliga och nordliga delarna av landet såtillvida, att dylik tävlan omfattades med livligt intresse i södra och vissa delar av mellersta Sverige, medan i övriga delar av landet och särskilt Norrland tävlingsmomentet aldrig kommit att spela någon större roll. Huvudvikten hade där kommit att ligga på den del av verksamheten, som öppnade möjlighet att för smärre förbättringsföretag erhålla kontanta bidrag, såvitt nu vore i fråga premielån. Dessa olikheter funne sin förklaring i den vitt skilda strukturen på jordbruksbygderna i, å ena sidan, södra och mellersta Sverige med dess ofta tätt liggande, jämförelsevis högt stående jordbruk och, å den andra, nordliga Sverige med glest belägna, ofta jämförelsevis primitiva jordbruk.

Ehuru således inom olika delar av landet tyngdpunkten vore förlagd på olika grenar av premieringsverksamheten omfattades denna alltjämt med intresse över hela landet, något som jämväl enhälligt vitsordats av de av lantbruksstyrelsen tillkallade sakkunniga, vilka representerade skilda delar av landet.

Styrelsen har vidare anført.

Det ville synas som om understundom tävlan om upprättandet av mönsterjordbruk kunnat gå till viss överdrift, särskilt i betraktande av kravet på att mönsterjordbruken skola vara ekonomiskt bärkraftiga. Detta krav hade med tiden blivit alltmera aktuellt. Det klander som jordbrukarna själva riktat mot premieringen syntes ock huvudsakligen avse, att de såsom mönstergårdar ansedda jordbruken icke alltid uppnått eller kunnat bibehålla sin höga standard enbart med hjälp av inkomsterna från själva lantbruket utan måst taga i anspråk även andra inkomstkällor. Sålunda hade man i vissa fall talat om »drivhusplantor» bland mönsterjordbruken.

Att problemet om en ekonomiskt anpassad drift för närvarande kunde anses särskilt aktuellt, berodde dock icke speciellt på förhållandena vid de mindre jordbruken utan fastmer på en allmän tendens i utvecklingen. Under det att tidigare fog funnits för åsikten, att ett tekniskt välskött jordbruk även borde uppvisa en god ekonomi, hade förhållandena numera ändrats därhän, att tekniken framför allt behövde anpassas efter de för varje jordbruk speciella förhållandena och särskilt till de ekonomiska resurserna.

Lantbruksstyrelsen har härefter framhållit, att enligt det gällande premieringsreglementet man vid bedömandet av ett jordbruk för premiering hade att lägga huvudvikten på ett bedömande av det faktiska tillståndet och beskaffenheten av själva lantbruket med vad därtill hörde. Sålunda stadgades i 6 § 8 mom. i reglementet att härutinnan särskilt avseende skulle fästas vid

- a) åkerjordens avdikning och brukning,
- b) det sätt, varpå den fasta och flytande spillningen tillvaratoges,
- c) husdjurens beskaffenhet, vård och avkastning,
- d) åbyggnadernas underhåll,
- e) på vad sätt och i vad mån anteckningar över jordbrukets ekonomi verkstälts, samt
- f) husmoderns arbete.

Enligt styrelsens åsikt vore det emellertid tydligt, att resultatet av en småbrukares strävanden i mycket hög grad vore beroende av de förutsättningar som förelegat i varje särskilt fall och att alltså ett jordbruk, som vid premieringstillfället utgjorde en något sämre produktionsenhet, dock kunde vara resultatet av ett mera framgångsrikt arbete än ett annat jordbruk, som vid samma tidpunkt befundes hava en något högre standard. Att bestämmelserna icke tagit speciell hänsyn till nu antydda synpunkt, kunde antagas bero på bland annat svårigheten att uppställa allmänna regler för bedömande av jordbrukarens prestationer. Möjligheten till ett sådant bedömande hade emellertid lämnats öppen i och med att bestämmelserna endast angåve sådant, varvid särskilt avseende skulle fästas.

Förmågan att skapa ett mindre jordbruk av hög standard har synts lantbruksstyrelsen vara förmer än brukandet av ett sådant, och egentligen vore det den förstnämnda prestationen, som framför allt borde belönas. Premieringsnämnderna hade säkerligen också i många fall tagit särskild hänsyn härtill och förstått att uppskatta och värdesätta jordbrukarnas personliga insatser samt låta detta komma till synes vid bedömningen.

Lantbruksstyrelsen har vidare påpekat det enligt styrelsens mening nära sambandet mellan det sagda och frågan om möjligheterna att så ordna premieringen, att de premierade jordbruken även i framtiden bibehölles vid en hög standard, i samband varmed styrelsen erinrat om uttalandet i direktiven, att det syntes böra övervägas en sådan omläggning av verksamheten, att premierna erhöles formen av belöningar till driftiga jordbrukare, som genom mönstergill skötsel under en längre följd av år lyckats göra sina jordbruk förebildliga.

Styrelsen har härefter yttrat:

Det vore tydligt, att premiering efter en dylik norm innebure tillmätande av avgörande betydelse åt jordbrukarens personliga kvalifikationer och åt det av honom presterade arbetet. En konsekvens härav skulle väl antagligen bliva, att i någon mån mindre vikt än för närvarande borde tillmätas jordbrukets så att säga mera tillfälliga utseende. Mot en sådan konsekvens syntes emellertid ingenting annat vara att invända, än att efter sådan grund premierade jordbruk möjligen skulle komma att lämpa sig mindre väl såsom demonstrationsjordbruk. Under förutsättning att premieringsverksamheten bibehölles i mera allmän omfattning, torde emellertid denna invändning äga ringa betydelse, då i sådant fall tillräckligt antal demonstrationsgårdar säkerligen ändock torde framkomma bland de i premieringen deltagande jordbruken.

Innan lantbruksstyrelsen närmare behandlat spörsmålet om en omläggning av premieringen i dylik riktning, har styrelsen lämnat en kortfattad redogörelse för, hur det nuvarande premieringssystemet i huvudsak fungerar, och därvid anfört följande:

Såsom förut nämnts utgjordes premierna av diplom, penningpris och premielån. Penningprisen vore regelmässigt indelade i tre storleksklasser, varvid tredje (lägsta) pris tilldelades de jordbruk som ansåges premieringsbara men ej mera, andra pris tilldelades de något bättre och första pris de bästa jordbruken. Ett till premiering anmält jordbruk, som tillerkänts ett tredje pris, hade alltså möjlighet att efter vidtagandet av härför såsom behöfliga konstaterade förbättringsarbeten erhålla såväl andra som därefter också första pris. Ofta torde gången i praktiken vara den, att ett till premiering anmält jordbruk först tillerkändes premielån för vidtagande av förbättringsarbete, som av premieringsnämnden konstaterats vara nödvändigt för att jordbruket i fråga skulle över huvud anses premieringsbart. Efter utförandet av arbetet erhöle så jordbruket ett tredje pris, och innehavaren av jordbruket fortsatte därefter med ytterligare förbättringar, eventuellt med hjälp av premielån, för eftersträvande av andra och första pris. Jordbruk, som uppnått första pris, hade sedan möjlighet att i fortsättningen delta i premieringen för erhållande av nytt första pris, varvid dock, sedan sammanlagt fem penningpris eller två sådana pris av högsta graden erhållits, endast diplom finge tilldelas jordbruket. Inom Norrland och Dalarna funnes vid sidan av denna ordinarie premieringsform systemet med de förut omnämnda s. k. kontraktsjordbruken. I fråga om dessa upprättade premieringsnämnden kontrakt med brukaren på visst antal år, varigenom jordbruket ställdes under kontroll av nämnden, som vid återkommande besiktningar bestämde, vilka premielån som finge utgå till jordbruket i fråga för tiden intill nästa besiktning. Sistnämnda speciella, relativt kostsamma premieringsform hade tillgripits för möjliggörande att i de nordliga landsdelarna något så när tillgodose behovet av mönsterjordbruk.

Den utformning, som sålunda givits premieringssystemet, vore enligt lantbruksstyrelsens mening otvivelaktigt så beskaffad, att den i sig själv inbjöde ett till premiering en gång anmält jordbruk att kvarstå i denna och därmed till ett uppehållande och även ett förbättrande av dess standard. Att systemet också i tillfredsställande omfattning verkat i sådan riktning hade de i utredningen deltagande sakkunniga vitsordat. Sätillvida borde emeller-

tid göras en reservation, som att vissa av de fall, där ett jordbruk med hänsyn till dess anordning ur driftsekonomska synpunkter så småningom kommit att framstå som mindre förebildligt, syntes hava varit beroende på att de nuvarande premieringsbestämmelserna föranlett premieringsnämnderna att väl ensidigt lägga vikt vid jordbrukets yttre utseende. I övrigt torde i stort sett de fall, där ett jordbruks nedgående under premieringsstandarden kunnat konstateras, vara att hänföra till yttre tillfälliga omständigheter, såsom förlust av för brukaren värdefull arbetskraft inom familjen och plötsliga ekonomiska motgångar av svårare art, d. v. s. omständigheter, som icke sammanhänge med premieringen och dess anordnande. Lantbruksstyrelsen har således för sin del ej kunnat finna annat, än att det nuvarande premieringssystemet vore i stort sett väl lämpat för vinnande av det med premieringen avsedda syftet, d. v. s. ett befrämjande av det mindre jordbrukets höjande till en bättre genomsnittlig nivå, men att en komplettering av systemet vore påkallad i sådan riktning, att vid premieringen större beaktande komme att skänkas vederbörande jordbruks ändamålsenliga anordning ur driftsekonomska synpunkter. Vid premieringen borde också, i den mån så låte sig göra, tillbörlig hänsyn tagas till i vilken utsträckning vederbörande jordbrukare medverkat till jordbrukets uppnående av dess standard genom idoghet, sparsamhet och andra egenskaper, värda ett erkännande och tydande på att arbetet även i fortsättningen komme att bedrivas med samma intresse som före premieringen. Vikt borde förty läggas och hade även lagts vid det allmänna intryck som premieringsnämnderna erhöle av jordbrukaren och hans familj, deras arbetsamhet och allvar inför uppgiften. Någon direkt instruktion härom hade hittills icke givits, och det ställde sig svårt att koncist utforma en dylik. Liksom hittills syntes man härutinnan vara hänvisad till premieringsnämndernas goda omdöme och ansvarskänsla. Att enstaka missgrepp förekommit torde icke berättiga till ett ersättande av en i och för sig god praxis med ett införande av visserligen mera objektiva men på samma gång mera schablonmässiga bedömningsgrunder.

Bibehållandet av premierat jordbruks standard.

Lantbruksstyrelsen har yttrat, att enligt styrelsens mening, såsom ock av det förut anförda framginge, risk för att ett premierat jordbruk icke komme att behålla sin vid premieringstillfället uppvisade standard huvudsakligen förelåge endast beträffande sådant jordbruk, som första gången tilldelats pris och sedermera på grund av någon yttre tillstötande omständighet kommit att avbryta sitt vidare deltagande i premieringen. Att understundom mindre goda jordbruk bekommit premier, sammanhänge enligt styrelsens förmenande främst med att vid bedömandet av jordbruket för premiering tillräckligt beaktande icke skänkts frågan om lämpligheten av jordbrukets anordning ur driftsekonomska synpunkter. I sistnämnda syfte ansåge styrelsen viss komplettering av premieringsvillkoren behöflig. I övrigt hade styrelsen

för sin del icke funnit särskilda åtgärder, utöver vad redan de nuvarande bestämmelserna i sådant syfte innebure, påkallade för säkerställande av premierade jordbruks bibehållande vid uppnådd nivå i annan mån, än att styrelsen ville föreslå intagande i premieringsreglementet av föreskrift därom, att premieringsnämnd skulle vid bedömande av till premiering anmälda jordbruk i görligaste mån skänka beaktande jämväl åt frågan, *hurvida anledning finnes att antaga att vederbörande jordbruk icke skulle komma att i fortsättningen uppehålla sin dåvarande standard.* Ville man härutöver genom själva premieringen söka åstadkomma, att premierade jordbruk bibehölles vid samma höga standard som vid premieringstillfället, syntes möjligheterna härtill huvudsakligen vara att söka i premieringsnämndens kvalifikationer att kunna påverka premiemottagarna i sådan riktning. Nämnden borde sålunda låta sig angeläget vara att utnyttja sin möjlighet att vid premieringstillfället verka för, att brukarens ambition så väcktes, att han bemödade sig om att uppehålla jordbruket vid den standard för vilken det belönats.

För att emellertid i premiering deltagande jordbruk må än ytterligare stimuleras till ett kvarstående i denna och därmed till ett uppehållande av uppnådd nivå samt även för att i någon mån tillmötesgå framställda önskemål om en utbyggnad av premieringen med pris i större omfattning har lantbruksstyrelsen föreslagit, att *statsbidrag må kunna utgå jämväl för att möjliggöra utdelande av ett extra pris, förslagsvis benämnt hederspris*, att såsom en särskild belöning och uppmuntran under vissa förutsättningar tillerkännas jordbrukare för i premiering deltagande jordbruk, som under längre tid uppehållits vid hög standard. Sådant hederspris borde då kunna utdelas endast för jordbruk, som efter att hava vid premiering belönats med första pris vid förnyad premiering, som infölle efter det nio år förflutit från det jordbruket första gången belönades med första pris, befundes hava fullt bibehållit eller än ytterligare förbättrat sin nivå. Hederspriset komme därigenom att för jordbrukare, som innehade med första pris belönat jordbruk, verka såsom en särskild sporre att bibehålla jordbrukets uppnådda nivå. Av denna anledning borde prisets storlek ej tilltagas alltför snävt. Statsbidrag till sådant pris borde därför kunna utgå med intill 300 kronor.

Differentiering av penningprisen.

Lantbruksstyrelsen har funnit den olika utsträckning, vari premieformen premiälån kommer till användning i olika landsdelar, skäligen böra föranleda, att statsbidrag till penningpris må utgå med något högre belopp i sådana fall, då för vederbörande jordbruk premiälån icke vid de närmast föregående premieringstillfällena utgått. I stora delar av landet vore det nämligen premiälånen, som avgjort ägde den största betydelsen i premieringsförfarandet, medan penningprisen spelade en underordnad, i de nordliga landsdelarna till och med mycket ringa roll. Med hänsyn såväl härtill som även till det förhållandet, att premiälånen, som ju förutsatte tillblivelsen av förbättringsarbete å vederbörande jordbruk, finge anses innebära en mera rationell form för

användning av statsmedel än tilldelande av penningpris, funne lantbruksstyrelsen angeläget att inom de hushållningssällskaps områden, där premielånen vore eftersökta, så stor del som möjligt av de vederbörande hushållningssällskap för premieringen beviljade medlen komme till användning för utdelande av sådana lån.

Lantbruksstyrelsen har därför föreslagit en sådan differentiering av statsbidragen till penningpris, att dessa bidrag skola i fall, där premielån vid något av de närmast föregående premieringstillfällena utgått till vederbörande jordbruk, utgå med samma belopp som hittills men eljest med något höjda belopp. I avseende härå har styrelsen föreslagit, att i sistnämnda fall bidrag av statsmedel må utgå med ett belopp av intill 200 kronor för första pris, 150 kronor för andra pris och 100 kronor för tredje pris.

För att bland annat undvika att genom ett realiserande av nu berörda förslag skall uppstå en alltför stor kostnadsökning för statsverket, har styrelsen emellertid samtidigt föreslagit, att till premierat jordbruk ej må utgå mer än ett penningpris av samma grad.

Premieringsnämndens sammansättning m. m.

Lantbruksstyrelsen har framhållit vikten av att premieringsnämnden åtnjöte småbrukarnas förtroende, om åsyftat resultat av premieringsverksamheten skulle kunna uppnås. Personvalet vore därför av stor vikt. Styrelsen har därom vidare anfört.

Enligt gällande reglemente bestode nämnden av ordförande och en ledamot, vilka utsåges av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Från de tillkallade sakkunnigas sida hade föreslagits, att nämnden skulle utökas med en ledamot, utsedd av vederbörande underavdelning av sällskapet. Av underavdelning skulle till ledamot få utses allenast person, vilken dreve jordbruk, som kunde utgöra föremål för premiering. Därigenom skulle småbrukarintressena bliva direkt representerade i nämnden genom en person, som kunde förväntas vara i besittning av en för premieringsverksamheten betydelsefull kännedom om de lokala förhållandena. Till kostnaden för sådan ledamot skulle statsbidrag utgå efter samma grunder som till ordföranden och den av förvaltningsutskottet utsedda ledamoten.

Ehuru lantbruksstyrelsen icke kunnat känna sig fullt övertygad om, att en sådan utökning av nämnden, varom nu nämnts, skulle bliva av den betydelse, att den därmed förenade kostnadsökningen kunde anses utan tvekan motiverad, hade styrelsen dock icke velat motsätta sig ifrågavarande förslag.

Styrelsen har därför föreslagit, att premieringsnämnd skall bestå av ordföranden och två ledamöter, av vilka ordföranden och en ledamot skola utses av hushållningssällskapets förvaltningsutskott och den andre ledamoten av vederbörande underavdelning av sällskapet.

Styrelsen har vidare erinrat om föreskriften i reglementet att, därest premieringen avsåge allenast tilldelande av premielån, besiktning av jordbruket finge verkställas av endera ordföranden eller ledamoten, samt anfört, att premiering allenast i avsikt att utdela premielån mera sällan torde förekom-

ma, varför nämnda föreskrift syntes sakna praktisk betydelse. Styrelsen har i anslutning härtill uttalat, att, om i framtiden utdelandet av premielån komme att ske i större omfattning än tidigare, besiktningen alltid torde böra verkställas av nämnden.

Styrelsen har därefter framhållit, att, därest en utvidgning av premieringsverksamheten befundes önskvärd, det icke syntes lämpligt att onödigtvis binda densamma vid vissa former. Då det kunde förutsättas, att hushållningssällskapen i eget ekonomiskt intresse anordnade premieringen på billigast möjliga sätt, syntes det också vara obefogat att såsom i det gällande reglementet föreskriva, att hushållningssällskapets område skulle indelas i tre underdistrikt och att premiering inom sådant underdistrikt skulle verkställas vart tredje år. Ett borttagande av denna bestämmelse kunde dessutom anses befogat bland annat med hänsyn till att det av konjunkturpolitiska skäl kunde befinnas vara önskvärt att driva verksamheten i olika omfattning under olika år. Däremot borde ett och samma jordbruk även framdeles kunna premieras endast vart tredje år, vilket också vore huvudinnebörden i 2 § av gällande reglemente.

Styrelsen har slutligen framhållit, att enligt gällande kungörelse angående statsbidrag för ifrågavarande åtgärder av statsmedel finge utgå bidrag, motsvarande halva beloppet av den resekostnadsersättning, dagtraktamenten icke inräknade, som enligt av hushållningssällskapet meddelade bestämmelser tillgodokomme ordförande och ledamot i premieringsnämnd. Under erinran att vid övrig premiering å jordbrukets område statsbidrag intill halva kostnaden plägade utgå jämväl till bestridande av nämndens ordförande och ledamöter tillkommande traktamentsersättningar och att något bärande skäl för undantag härifrån icke torde föreligga i förevarande fall, har styrelsen föreslagit, att jämväl vid premiering av mindre jordbruk statsbidrag finge utgå med belopp motsvarande hälften av premieringsnämnderna tillkommande såväl resekostnads- som traktamentsersättningar.

Styrelsen har i samband därmed yttrat, att med de höjningar av statsbidragen, som skulle bli följden av ett bifall till styrelsens förslag i såväl nu som förut behandlade delar, givetvis komme att följa en ökning av statens totala utgifter för ifrågavarande ändamål. Styrelsen hade dock ansett att ett genomförande av förslaget om att för samma jordbruk endast ett pris skulle få utgå inom varje prisgrad, komme att i viss mån bidra till en begränsning av utgiftsökningen. Samma syfte torde ock i någon utsträckning kunna och böra befrämjas genom en generell skärpning av fordringarna för belöning med penningpris.

Vissa detaljspörsmål i avseende å premieringens utförande.

I avseende å premieringen har lantbruksstyrelsen framfört vissa förslag, åsyftande att dels bidra till en mera enhetlig tillämpning av densamma, dels ock i vissa avseenden bättre anpassa den till numera föreliggande förhållanden. Härutinnan har styrelsen anfört följande.

Av vikt vore, att småbrukspremieringen i avseende å tillämpandet av de olika premieringsformerna över hela landet verkställdes enhetligt. År 1911 hade inför lantbruksstyrelsen hållits ett möte mellan ordförandena och andra ombud för premieringsnämnderna för övervägande av åtgärder i berörda syfte. Därvid hade man enat sig om ett *gemensamt bedömnings- och poängteringssystem*. Detta system hade sedan dess oförändrat tillämpats inom ett flertal hushållningssällskaps områden och befunnits vara till stor nytta. Inom andra hushållningssällskaps områden syntes emellertid systemet hava fallit i glömska eller övergivits. En översyn av detsamma ansåges dock allmänt numera vara påkallad, och det vore styrelsens avsikt att, därest premieringsverksamheten åter upptoges, gå i författning härom.

I anslutning till det sålunda godkända poängteringssystemet hade år 1911 dåvarande statskonsulenten för det mindre jordbruket Aug. Östergren uppställt en *anteckningsbok att användas vid premiering*. Denna anteckningsbok, som i många fall varit till god ledning vid premieringens verkställande, vore numera i behov av en överarbetning. Styrelsen hade för avsikt att undersöka möjligheten att kunna giva denna anteckningsbok en sådan överarbetning, att densamma kunde komma till användning vid premieringen över hela riket.

Lantbruksstyrelsen har anfört, att, om en sådan överarbetning kunde genomföras, det syntes böra övervägas om icke anteckningsbokens användande borde göras obligatoriskt. Boken skulle då kunna tjäna såsom ett formulär för premieringens verkställande, varigenom ytterligare enhetlighet vore att förvänta. Vidare skulle genom anteckningsböckernas granskning kontroll kunna utövas över verksamhetens bedrivande samt underlag bliva tillgängligt för en statistisk bearbetning.

Styrelsen har vidare erinrat om bestämmelserna i det gällande premieringsreglementet att hänsyn skulle tagas till på vad sätt och i vad mån anteckningar över jordbrukets ekonomi verkställts, samt att för erhållande av första pris dessutom gällde, att jordbrukare måste för premieringsnämnden uppvisa antingen av honom själv enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär eller av lantbruksbokföringsbyrå förda anteckningar över jordbruket för tiden från förra premieringen. Styrelsen har i denna del anfört.

Då i fråga om ett jordbruks skötsel allt större vikt måst läggas vid drifts-ekonomiska synpunkter, framträdde starkt önskvärdheten av att jordbrukarna förde räkenskaper samt i möjligaste mån sökte draga lärdomar därur. Ett första stadium av bokföringen vore härvid förandet av särskilda journaler över avkastningen från åker och äng samt från de olika djurstallarna. Ett ytterligare steg utgjorde förandet av arbetsjournal.

Funne premieringsnämnden, att avkastningssiffrorna vore låga, borde detta kunna vara en god vägledning, då det gällde att avgöra om premielån skulle utdelas och för vilket ändamål detta borde ske. Premieringsnämnden finge genom att på ifrågavarande sätt preliminärt bedöma avkastningens storlek jämväl goda tillfällen att påvisa för jordbrukaren, vilken nytta han skulle ha av utvidgad bokföring samt hur han skulle skaffa sig de härför erforderliga kunskaperna.

Ett rimligt krav syntes vara, att jordbrukaren lämnade de för upprättande av ett bokslut erforderliga primäruppgifterna. Själva bokslutet skulle sedan kunna verkställas av en bokföringsbyrå. Särskilt statsanslag funnes re-

dan i riksstaten uppfört för dylikt ändamål. Jordbrukarens kostnad därför torde vid sådant förhållande bliva ganska ringa.

Styrelsen har alltså föreslagit, att första pris ej må tilldelas jordbrukare, med mindre han för premieringsnämnden uppvisar antingen av honom själv under närmast föregående tre bokföringsår enligt av styrelsen fastställt formulär förda anteckningar eller ock av bokföringsbyrå för motsvarande tid verkställda bokslut för jordbruket.

Undervisning och studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor.

I fråga om de båda övriga slagen av åtgärder till höjande av det mindre jordbruket, d. v. s. anordnande av viss undervisning ävensom studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor, har lantbruksstyrelsen yttrat, att, ehuru direktiven allenast berörde premieringen och utredningen förty kunnat begränsas till att avse denna, styrelsen hade funnit vissa ändringar, huvudsakligen av organisatorisk art, påkallade jämväl beträffande berörda undervisning och studieresor, varom styrelsen funnit lämpligt att i förevarande sammanhang framlägga förslag.

Vad först angår *undervisningen* innebär styrelsens förslag i huvudsak följande.

Utvecklingen inom männens och kvinnornas olika verksamhetsområden inom jordbruket har synts styrelsen kunna karakteriseras så att, medan tidigare kvinnorna kommit att övertaga vissa arbetsuppgifter, som förut ansetts böra tillhöra männens verksamhetsområde, männen numera i viss utsträckning fått övertaga sysslor, som hittills varit kvinnorna förbehållna. Belysande för detta förhållande vore t. ex. att arbetet med mjölkning och mjölkens tillvaratagande i allt större utsträckning kommit att utföras av män. Under hänvisning till att redan tidigare stadgats att deltagande i kurs, avsedd för särskilt antagna manliga elever, jämväl må stå öppet för kvinnor, har styrelsen ansett en motsvarande bestämmelse nu böra införas i fråga om männens deltagande i för dem lämpade kurser, avsedda för särskilt antagna kvinnliga elever. Styrelsen har emellertid funnit det lämpligt att låta avgörandet härom bero på beslut i varje särskilt fall av hushållningssällskapets förvaltningsutskott.

Styrelsen har därefter framhållit, att enligt gällande premieringsreglemente en undervisningskurs, avsedd för en större allmänhet, ej utan särskilt medgivande av Kungl. Maj:t finge omfatta mindre än sex dagar, men att det, sedan en rikhaltig populärvetenskaplig litteratur rörande jordbruk med binärningar numera kommit till stånd, visat sig vara särskilt lämpligt att anordna kortare kurser i något speciellt och aktuellt ämne. Sådana kurser behövde ofta ej taga mer än tre dagar i anspråk. Styrelsen har i anslutning härtill föreslagit den ändringen att antalet dagar för kurs skall bestämmas till minst tre.

Styrelsen har vidare erinrat om de nu gällande bestämmelserna att vid kurs, avsedd för särskilt antagna manliga elever, minst fem deltagare från annan ort inom hushållningssällskapets område än den, där kursen hölles, skulle äga erhålla fritt kosthåll under den tid kursen påginge. Enligt styrelsens mening borde emellertid personer från annan ort icke äga ovillkorlig rätt att deltaga i en kurs av ovannämnt slag, därest tillräckligt antal personer från orten anmält sig till deltagande däri. Vore antalet anmälningar från orten däremot litet och funne hushållningssällskapet, att anslutning från personer å annan ort skulle kunna vinnas, därest vissa lättnader beträffande kosthållet medgäves, vore det också antagligt, att sällskapet komme att vidtaga önskvärda åtgärder. Då bestämmelsen alltså kunde verka onödigt betungande och liknande stadgande icke funnes med avseende på kurser för särskilt antagna kvinnliga elever, har styrelsen föreslagit, att den skulle utgå.

Vidkommande därefter *studieresorna* har styrelsen — under framhållande av stadgandet i gällande reglemente att till manlig deltagare i studieresa finge antagas endast den som livnärde sig av jordbruk eller jordbruksarbete — föreslagit att orden »den som livnär sig av» utbytes mot den lämpligare bestämningen »den som har sin huvudsakliga utkomst av».

Styrelsen har vidare påpekat, att det endast i sällsynta undantagsfall förekommit, att till deltagare i med statsmedel understödd längre studieresa antagits någon, som ägt eller brukat mellan 20—40 hektar odlad jord. Styrelsen har därför ansett gränsen för rätt att utses till deltagande i sådan resa lämpligen kunna nedsättas. Såsom motivering härför har styrelsen även anfört, att den grupp av jordbrukare, vilkas odlargärning man velat uppmuntra genom anordnande av med statsmedel understödda längre studieresor, till följd av höjd bildningsnivå och förbättrade kommunikationer numera vore att söka bland brukarna av en mindre areal odlad jord än tidigare. Genom att sänka arealgränsen komme åtgärdens syfte att gagna det mindre jordbruket också att betonas starkare. Såsom lämplig maximigräns har styrelsen föreslagit 20 hektar.

Styrelsen har, då enligt styrelsens förmenande fullt tillfredsställande studieobjekt i nödig omfattning förefunnes inom landet, medan däremot ett studerande av främmande länders jordbruk och vad därtill hörde syntes i förevarande sammanhang vara av underordnad betydelse, föreslagit borttagande av möjligheten att utsträcka studieresa till Danmark eller Norge.

Beträffande slutligen de gällande bestämmelserna om statsbidrag till studieresor inom landet för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor har styrelsen framhållit, att ersättning av statsmedel finge utgå med ett belopp av allenast intill fem öre per kilometer, som av ledaren och en var deltagare tillryggalagts efter häst, med motorfordon eller medelst rodd, i den utsträckning det visat sig vara nödvändigt att anlita dessa fortskaffningsmedel. Styrelsen har föreslagit, att även i dessa fall halva resekostnaden, utan sådan maximering, skall kunna täckas av statsmedel.

Behovet av statsanslag.

I fråga om behovet av statsanslag till de av lantbruksstyrelsen föreslagna åtgärderna till höjande av det mindre jordbruket har styrelsen anfört.

För nämnda ändamål hade anvisats reservationsanslag med för vart och ett av budgetåren 1927/1928—1930/1931 325,000 kronor, för budgetåret 1931/1932 450,000 kronor och för budgetåret 1932/1933 — varvid räknades med en reservation från föregående budgetår av 50,000 kronor — 400,000 kronor. Såsom förut nämnts hade därefter de för ändamålet anvisade anslagen varit starkt begränsade, nämligen för budgetåren 1933/1934—1937/1938 till respektive 37,000, 40,000, 57,000, 62,000 och 72,000 kronor.

Under budgetåret 1932/1933 utanordnades av för ändamålet tillgängliga anslagsmedel till jordbrukspremiering 289,500 kronor, till studieresor 50,750 kronor och till undervisning 90,450 kronor.

Vid ett återupptagande av ifrågavarande verksamhet i full utsträckning i enlighet med de grunder styrelsen i det föregående föreslaget, syntes behovet av statsanslag för ändamålet, avseende dels premiering av mindre jordbruk, dels ock undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor, kunna beräknas på följande sätt.

Premiering av mindre jordbruk.

Vad *penningprisen* beträffade, innebure förslaget att i de fall, där för samma jordbruk vederbörande jordbrukare under de sju senaste åren tilldelats premielån, statsbidrag till penningpris skulle utgå med oförändrade belopp, d. v. s. intill 120 kronor för I pris, 80 kronor för II pris och 50 kronor för III pris, samt att i de fall, där premielån icke under de sju senaste åren utgått för vederbörande jordbruk, statsbidrag för ändamålet skulle kunna utgå med intill 200 kronor för I pris, 150 kronor för II pris och 100 kronor för III pris. Det årliga antalet pris hade styrelsen beräknat till omkring 50 I pris, 250 II pris och 500 III pris, varav respektive 10, 20 och 40 pris till jordbruk, för vilka icke under de sju senaste åren utgått premielån. Av statsmedel skulle sålunda såsom bidrag till penningpris kunna beräknas erfordras ett belopp av $(40 \times 120 + 230 \times 80 + 460 \times 50 + 10 \times 200 + 20 \times 150 + 40 \times 100 =)$ 55,200 kronor eller i avrundat tal 55,000 kronor. Härutöver torde såsom statsbidrag till s. k. hederspris böra beräknas ett belopp av 3,000 kronor.

Inalles skulle således enligt styrelsens förslag såsom statsbidrag till pris erfordras $(55,000 + 3,000 =)$ 58,000 kronor.

I fråga om *premielånen* hade styrelsen i det föregående föreslaget en höjning av högsta statsbidraget till sådant lån från nu 125 kronor till 200 kronor. Med ledning av förekomsten och storleken av dylika lån under år 1932, eller det senaste år premieringen uppehållits i full utsträckning, kunde det statliga bidraget per premielån antagas komma att uppgå till i medeltal omkring 130 kronor och antalet under ett år beviljade lån komma att utgöra omkring 2,100.

För detta ändamål erfordrades enligt styrelsen alltså ett belopp av $(2,100 \times 130 =)$ 273,000 kronor eller, avrundat nedåt, 270,000 kronor.

Till täckande av *premieringsnämndernas resekostnader*, som enligt förslaget skulle i avseende å såväl resekostnads- som traktamentsersättningar till

hälften bestridas av statsmedel, har styrelsen ansett komma att erfordras ett belopp av 22,000 kronor.

Styrelsen har rörande anslagsberäkningen vidare anfört.

Styrelsen hade utgått från en användning av premielån i huvudsak endast för ändamål, för vilka de för närvarande toges i anspråk. Skulle utdelning av premielån för jämväl ny-, om- eller tillbyggnad av ladugårdar börja förekomma i avsevärd omfattning, ökades givetvis behovet av statsmedel till premielån och även till premieringsnämndernas resekostnader. Härutinnan vore det emellertid i frågans nuvarande läge knappast möjligt att göra någon beräkning.

Undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor.

Styrelsen har beräknat anslagsbehovet till studieresorna till 35,000 kronor samt till de av hushållningssällskapen anordnade undervisningskurserna av här ifrågavarande slag till 60,000 kronor.

För anordnande genom hushållningssällskapens försorg av instruktionskurser för lokala ledare inom J. U. F-rörelsen har styrelsen funnit erforderligt ett belopp av 5,750 kronor och för annan undervisning (Nils Larsson i Dala m. fl.) 11,250 kronor.

Anslagens redovisning i riksstaten.

I anslutning till det inledningsvis omnämnda förslaget om en uppdelning i särskilda reglementen av, å ena sidan, bestämmelserna om premiering av mindre jordbruk samt, å den andra, bestämmelserna om undervisning och studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor, har lantbruksstyrelsen föreslagit att det i riksstaten under nionde huvudtiteln uppförda anslaget till höjande av det mindre jordbruket skall uppdelas på två särskilda anslag sålunda, att *dels* under huvudrubriken G. Lanthushållning i allmänhet uppföres ett anslag till premiering av mindre jordbruk med en beräknad årlig medelsanvisning av $(58,000 + 270,000 + 22,000 =)$ 350,000 kronor, *dels ock* under huvudrubriken D. Undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar m. m. uppföres ett anslag till undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor med en årlig medelsanvisning av $(35,000 + 60,000 + 5,750 + 11,250 =)$ 112,000 kronor.

Utbyte av jordbrukarungdom mellan skilda landsändar.

I detta sammanhang torde jag få anmäla, att *byrån för jordbrukets ungdomsutbyte* i en den 14 september 1937 dagtecknad skrivelse hemställt om ett statsanslag på 15,500 kronor såsom bidrag till kostnaderna för det utbyte av ungdom, tillhörande den jordbrukande befolkningen, som enligt vad i skrivelsen närmare angivits, vore avsett att taga sin början under år 1938.

I nämnda skrivelse har byrån inledningsvis anfört, att fråga uppkommit att bland den jordbrukande befolkningen och med hjälp av dess organisationer av olika slag ordna ett utbyte av ungdom mellan skilda landsändar. Syftet härmed skulle vara att bland landsbygdens ungdom skärpa intresset för modernäringen och i någon mån försöka motverka en för framtiden ödesdiger flykt från jordbruket. Byrån har vidare yttrat.

Av stor betydelse vore att jordbrukarungdomen på ett intresseväckande och utvecklande sätt fostrades för sin blivande uppgift. Som förhållandena nu tedde sig, vore det merendels hemmet och arbetet där, som lade den första grunden till de ungas inställning till jordbruket såsom yrke betraktat. Att samvaron mellan föräldrar och barn i det senare hänseendet stundom kunde bli förfelad vore intet ovanligt och följderna bleve ej sällan, att ungdomen ville ut i livet och pröva sin egen styrka. Här låge snubblande nära inför deras mottagliga sinnen förvärvsmöjligheter inom andra yrken, som i tider av tillfällig högkonjunktur vore i behov av arbetskraft och lockade med förbättrade ekonomiska och sociala förhållanden. Att steget från föräldrahemmet, från hembygden och modernäringen i så fall syntes kunna erbjuda en tillfällig fördel vore både mänskligt och förklarligt. Men det vore inte säkert, att en sådan strömning till andra yrken verkligen kunde giva de unga en tillfredsställande framtidsbana eller livsuppgift. Hur ungdomens flykt från landsbygden i längden komme att verka för jordbruksnäringen, vars anpassning efter tidsenliga krav låge helt i den uppväxande generationens hand, därom rådde intet tvivel.

Ett steg i riktning mot att försöka bevara de unga vid jordbruket vore därför att organisera ett utbyte från hem till hem. På så sätt uppstode en fortlöpande omflyttning, varunder skapades en annan miljö för såväl föräldrar som barn, till nytta för bådadern. Här måste också anläggas den viktiga synpunkten, att själva utbytet innebure förmånen för de unga att få sina kunskapsmått och insikter vidgade. Att tiden för deras praktiska utbildning sålunda bjöde på rika erfarenheter, som satte dem i stånd att en gång såsom egna jordbrukare övertinna de svårigheter, som näringen i sin nuvarande brytningstid vore underkastad, måste också tillmätas ett oskattbart värde.

Byrån har därefter anfört, att tanken att på angivna sätt knyta de unga fastare samman med deras utgångspunkt, jordbruket, samtidigt upprunnit inom Riksförbundet landsbygdens folk (R. L. F.) och Svenska landsbygdens ungdomsförbund (S. L. U.). Med hänsyn till problemets omfattning och allmännyttiga innebörd hade man hänvänt sig till och erhållit samarbete med vissa andra organisationer, som arbetade för att främja jordbrukarungdomens sociala intressen. Resultatet av denna hänvändelse hade blivit en samsarbetsdelegation, bestående av representanter för — förutom R. L. F. och S. L. U. — Jordbrukarungdomens förbund (J. U. F.), Svenska landsbygdens kvinnoförbund (S. L. K. F.) och Sveriges husmodersföreningars riksförbund (S. H. R.). Samsarbetsdelegationen hade uppdragit vissa riktlinjer för verksamhetens fortsatta bedrivande.

Det hade sålunda beslutats att till R. L. F:s förbundsexpedition i Stockholm förlägga en särskild byrå för ungdomsutbyte, vilken skulle omhändervara ifrågavarande arbete. Denna byrå skulle stå under direkt kontroll av samsarbetsdelegationen. Ett arbetsutskott inom delegationen skulle hava att

utöva fortlöpande övervakning av byråns verksamhet. Vid årligt ordinarie sammanträde med delegationen skulle förekomma fråga om ansvarsfrihet för verksamheten och förvaltningen av omhänderhavda medel. Prövning av nämnda fråga skulle ock ankomma på de delegerades huvudorganisationer. Vad anginge skyldigheter och rättigheter för de i ungdomsutbytet deltagande innehölle riktlinjerna följande:

1. Det skall åligga varje elev att föra en dagbok samt att efter avslutad praktiktid till byrån före anställningstidens utgång avgiva en kortfattad uppsats om sina intryck och erfarenheter från arbetet under praktiktiden.

2. Arbetsgivaren skall utfärda tjänstgöringsbetyg i två exemplar enligt särskilt formulär, varav det ena överlämnas till eleven och det andra insändes till byrån för registrering. Önskvärt är, att varje arbetsgivare årligen meddelar byrån sina intryck om eleverna och deras utbyte av den erhållna undervisningen.

3. För utbekommande av statsbidrag för resekostnader skall varje elev förbinda sig till minst 3 månaders anställning. Statsbidrag skall i mån av tillgång utgå med högst 50 % av resekostnaden.

Byrån har därefter anfört, att man ej syntes kunna begära, att ungdomen helt skulle bestrida kostnaderna för denna form av förmedling. Saken vore ställd på lång sikt och dess genomförande krävde tid och pengar. Byrån hade visserligen beslutat, att vid förmedling av dylik plats vardera parten skulle erlägga en avgift av 2 kronor. Härigenom täcktes dock allenast en mindre del av driftkostnaderna. Den största posten vore givetvis resekostnaderna. Dessa skulle, enligt delegationens beslut, till 50 procent bestridas av vederbörande själva och till återstoden av byråns medel. För första året hade räknats med 500 förflyttningar, för vilka resebidraget kunde skattas till 12,500 kronor. För propaganda, expeditiionsutensilier, arvoden samt rese- och trakamentersättningar hade beräknats erforderligt ett belopp av 3,000 kronor. Den beräknade staten för byrån hade följande utseende:

D e b e t.

I anslag av statsmedel

Organisationskostnader	kronor	3,000:—
Resebidrag	»	12,500:—
Till byrån influtna medel genom förmedlingsavgifter, beräknade till	»	2,000:—
		Kronor 17,500:—.

K r e d i t.

Tryckning och distribution av broschyrer	kronor	800:—
Resebidrag	»	12,500:—
Tryckning och anskaffning av registerkort	»	400:—
Expeditionsutensilier	»	500:—
Lokalhyra å R. L. F:s expedition	»	500:—
Porto och telefon	»	600:—

Lön till anställd personal, reseersättningar och trakta- menten	kronor 2,200:—
	Kronor 17,500:—.

Yttranden.

Till följd av remiss ha över lantbruksstyrelsens förslag yttranden avgivits av *statskontoret* ävensom *samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott*. Därjämte har yttrande över förslaget inkommit från nämnden för premiering av mindre jordbruk i Norrbottens län.

Såväl *statskontoret* som *flertalet förvaltningsutskott* ha uttalat sig för ett återupptagande av *premieringsverksamheten* i huvudsaklig överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag. Så t. ex. har i *Jönköpings län* förvaltningsutskottet på det livligaste förordat, att premieringen av mindre jordbruk snarast återupptoges, och därom vidare anfört i huvudsak följande.

Premieringen hade alltjämt stor betydelse, icke minst i ett så utpräglat småbrukslän som Jönköpings. De premierade jordbruken bleve offentligt utmärkta såsom mönsterjordbruk i sin ort och komme otvivelaktigt bl. a. just genom denna utmärkelse att bliva allmänt ansedda såsom auktoritativa föredömen, vilka inom sina respektive orter verkade med exemplets makt. Men även det moment av belöning, som låge i premieringen, vore av stor betydelse, icke minst i dessa tider. Sedan en följd av år hade av statsmedel under olika anslagsrubriker stora summor utdelats såsom statsbidrag till småbrukare för olika ändamål, varvid bidragsmottagarens behov kanske mera än hans förtjänst som dugande jordbrukare varit avgörande. Det förefölle utskottet som hade under dessa senare år en del verkligt ambitiösa, sparsamma, arbetsamma och dugande jordbrukare kommit i skymundan därför att deras behov av ekonomiskt bistånd på grund av nämnda egenskaper icke varit så framträdande. En viss bitterhet bland småbrukare av denna kategori kunde nog också hava förmärkts en och annan gång. Premieringen av mindre jordbruk syntes utskottet vara en sund, så att säga positivt verkande form av uppmuntran, belöning och undervisning.

De förvaltningsutskott som sålunda önskat ett återupptagande av premieringen hava i allmänhet uttalat sig för att detta borde ske i form av utdelande av såväl penningpris som premielån. I *Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands* och *Norrbottens län* hava emellertid förvaltningsutskotten framhållit, att det betydelsefullaste momentet i premieringen vore premielånen.

Flera förvaltningsutskott hava emellertid uttalat tvekan om det lämpliga i att återupptaga premieringen, i varje fall i den utsträckning som lantbruksstyrelsen föreslagit. Sålunda har förvaltningsutskottet i *Malmöhus län* anfört, att utskottet ställde sig tveksamt till gagnet av att åter upptaga den sedan flera år nedlagda premieringen under i stort sett den gamla formen. Direkt statsunderstöd till åtgärder, ägnade att upphjälpa det mindre jordbruket, hade under senare år i ständigt växande utsträckning lämnats dels

under form av statsbidrag till jordförbättring å ofullständiga jordbruk, dels ock såsom statsbidrag till täckdikning och gödselvårdsanläggningar. Det syntes utskottet att den bästa anordningen på området vunnas genom en lämplig utökning av dessa bidragsformer. Utpekandet av mönsterjordbruk, lämpliga för studiebesök, kunde ske mest rationellt genom anordnande av verkliga, över flera år utsträckta tävlingar mellan härtill anmälda mindre jordbruk.

I *Stockholms län* har förvaltningsutskottet sagt sig vilja ifrågasätta, om ej de för premieringen avsedda statsmedlen kunde användas på ett för det mindre jordbrukets främjande mera effektivt sätt, och har härom i huvudsak anfört.

I lantbruksstyrelsens utredning hade stor vikt lagts vid den undervisningsverksamhet, som vore förknippad med premieringen samt uttalats, att denna icke lämpligen syntes kunna knytas till utdelandet av bidrag från särskilda anslag. Utskottet hade beträffande den undervisning, som kunde lämnas vid premieringen, jämförd med den upplysningsverksamhet, som av vederbörande tjänstemän utövades i samband med förrättningar för bidrags tilldelning, en annan uppfattning. En nämnd på tre personer kunde rimligtvis av kostnadsskäl under premieringsresorna ej disponera så lång tid på varje ställe som en enskild tjänsteman hade möjlighet till. Blevet till slutningen till premieringen stor, komme sannolikt den undervisning som nämnden kunde lämna vid varje jordbruk att bli mycket summarisk. Det torde därför kunna ifrågasättas, om ej den undervisning som av vederbörande förrättningsman lämnades i samband med uppgörande av förslag till visst förbättringsarbete, vartill bidrag söktes, bleve väl så effektiv som den vilken meddelades av en premieringsnämnd. Erfarenheten inom *Stockholms län* gäve vid handen, att jordbrukare ej underlåte att konsultera vederbörande tjänstemän även i andra ärenden än som avsåge just det bidrag förrättningen för dagen åsyftade.

En olägenhet med premieringens återupptagande vore vidare den, att premiälån komme att beviljas för enahanda ändamål, vartill statsbidrag i annan ordning utginge. Det torde, då medelstillgången ej vore känd, bli svårt för den enskilde lantbrukaren att avgöra, huruvida han borde anmäla sig till premieringen eller söka statsbidrag för särskilt ändamål. Kontrollen av bidragstilldelningen försvårades även genom denna dubbling.

Den stimulerande inverkan, som de direkta statsbidragen hade, torde slutligen ej böra underskattas. På exempelvis gödselvårdens område hade inom *Stockholms län* sedan senaste jordbruksräkningen de cementerade gödselstädernas antal ökat på ett sätt, vartill ej tidigare setts någon motsvarighet, och säkerligen hade gödselvårdsbidragen varit orsaken härtill. Samma ökade livaktighet vore sedan täckningsbidragens tillkomst även rådande på täckdikningens område.

Utskottet hölle därför före, att det ingalunda vore uteslutet, att ej det ändamål, som avsåges att vinnas genom småbrukspremieringens återupptagande, säkrare komme att uppnås, om de för premieringen avsedda statsmedlen i stället disponerades som statsbidrag i vanlig ordning, varom vederbörande jordbrukare finge göra framställning hos respektive hushållningssällskap.

Förvaltningsutskottet i *Kronobergs län* har — under framhållande av att hela premieringsverksamheten med härtill anknuten undervisning och råd-

givning varit av stor betydelse för det mindre jordbrukets utveckling i tekniskt och ekonomiskt avseende samt att den icke minst i länet omfattats med livligt intresse och åstadkommit goda resultat — sagt sig vilja medgiva, att förslaget innebure påtagliga förbättringar i det förut tillämpade systemet. Utskottet har emellertid uttalat som sin mening, att när fråga nu väckts om återupptagande av småbrukspremieringen tillfället varit lämpligt att söka åstadkomma en välbehövlig förenkling och rationalisering av hela den statsunderstödda verksamheten till främjande av förbättringsarbeten i jordbruket. Utskottet har vidare anfört.

Av den verksamhet, som premieringen omfattat, torde utlämnandet av premiälån hava medfört största gagnet. Med ifrågavarande ofta mycket blygsamma uppmuntran hade småbrukarna förmåtts att utföra en mängd arbeten, som i hög grad förbättrat lägenheterna. Om sagda verksamhet åter skulle upptagas, måste dock ifrågasättas, huruvida icke premiälånen borde sammanföras med de särskilda statsbidrag, vilka nu utginge för nyodling, stenröjning, betesförbättring, jordkörning, täckdikning och gödselvård, till ett gemensamt anslag med beaktande av de önskemål, som framförts i skrivelser till Kungl. Maj:t från hushållningssällskapens ombud 1933 och från riksdagen 1935. Den bristande enhetlighet, som utmärkte författningarna på hithörande område, medförde, såsom framhållits i nämnda skrivelser, stora olägenheter.

Enligt utskottets åsikt hade lantbruksstyrelsen med rätta påtalat, att rådgivning i samband med planläggning av ett speciellt företag, såsom betesförbättring eller gödselvård, huvudsakligen berörde denna tekniska detalj och mindre toge sikte på »driftens allmänna organisation». Likaså vore det väl riktigt, att bidrag ur särskilda anslag icke alltid söktes till just det eller de förbättringsarbeten, som sökanden vore i störst behov av. Denna olägenhet borde emellertid kunna avhjälpas på det sätt, att de anslag, staten lämnade till skilda slag av förbättringar vid mindre jordbruk, sammanfördes till ett anslag och att hushållningssällskapen finge frihet att, efter besiktning å respektive lägenhet, i samförstånd med sökanden avgöra till vilket eller vilka ändamål understöd i varje särskilt fall skulle beviljas. Även byggnadsarbeten borde därvid kunna ifrågakomma. Det syntes därvid kunna överlämnas åt hushållningssällskapen att själva bestämma, om de ville sammanföra denna verksamhet med en fåvlan mellan mindre jordbrukare och, i sådant fall, hur denna lämpligen skulle organiseras.

I *Kristianstads län* har förvaltningsutskottet uttalat, att småbrukspremieringen, om den åter skulle införas, borde inskränkas till utdelning av penningpris och att allt understöd av för premieringen behövliga grundförbättringar borde lämnas i form av direkta statsbidrag till det mindre jordbrukets främjande. I övrigt har utskottet anfört.

Inom länet hade premiälån utlämnats huvudsakligen till gödselvårdsanläggningar. Det vore dock många andra grundförbättringar vid småbruken, som behövde företagas för att sätta dem i premieringsbart skick. Inom länets skogsbygd — där för övrigt intresset för premieringen vore störst — fordrades framför allt bättre torrläggning, särskilt genom upptagande av bättre avlopps diken. Då dessa företag ofta vore för små för att lämpligen göras till föremål för laga syneförrättningar och bidrag ur täckdikningsanslagen icke medgaves till öppna diken, vore det synnerligen önskvärt, om statsbidrag i någon form kunde utgå till dessa arbeten. Om emellertid pre-

mieringsnämnderna i större utsträckning ginge in för att utdela premielån till sådana arbeten, skulle ansökningarnas antal stiga avsevärt och de av lantbruksstyrelsen beräknade anslagen icke tillnärmelsevis räcka och premieringsnämnderna svårligen medhinna det därigenom ökade arbetet. Grundförbättringar utav denna art främjades ändamålsenligare, om direkta understöd med statsmedel i form av statsbidrag utginge i stället för premielån i samband med premiering. Det vore väl också lantbruksstyrelsens mening, att statsbidrag till nyodling, betesförbättring, stenröjning och jordkörning till ofullständiga jordbruk i fortsättningen borde utgå, och då vållade det onödigt trassel att samma slags grundförbättringar understöddes under två olika former.

Förvaltningsutskottet i *Kalmar läns södra hushållningssällskaps område* har anfört, att utskottet till fullo delade önskemålet, att större enhetlighet och överskådlighet åvägabragtes i fråga om de med statsmedel understödda åtgärderna till förbättrande av småbrukens fackliga nivå, och att utskottet funne de av lantbruksstyrelsen anförda skälen mot ett sammanförande av anslagen för vinnande av större överskådlighet icke bärande. Utskottet ansåge att man härvidlag överskattat betydelsen av nämndens undervisande verksamhet. Ett sammanförande av anslagen i antytt syfte skulle enligt utskottets mening möjliggöra en begränsad och förbilligad premiering i stället för vad som enligt förslaget ifrågasattes — en utvidgad premiering. Utskottet ville erinra om att beträffande premieringen av husdjur under de senare åren förmärkts en tydlig tendens att begränsa premieringen och att, helt eller delvis, ersätta den med anslag för hållande av goda handjur. I detta sammanhang ville utskottet ifrågasätta om icke de synpunkter i avseende å ett förenklat premieringsförfarande, vilka anförts av herr Andersson i Tungelsta, bort närmare övervägas.

I *Uppsala län* hade, enligt vad förvaltningsutskottet anfört, tävlingsmomentet påfallande kommit i andra hand. För den framåtsträvande jordbrukarfamiljen, som arbetade för att förbättra sitt jordbruk, hade de erhållna premielånen i första hand fått tjäna som ekonomiskt stöd, medan premieringsnämndens anvisningar givit nödig ledning. Inga bakslag genom premieringens inställande hade kunnat iakttagas inom länet. Utskottet har vidare yttrat, att i samma mån som statsbidrag till tekniska förbättringar erhöles på andra vägar än i samband med småbrukspremieringen, kunde premielånetilldelningen inskränkas. En viss tillgång till premielån att användas i sammanhang med premiering av mindre jordbruk vore dock för länets vidkommande en styrka i strävandet att skapa förebildliga mindre jordbruk av hög standard. Om de under de senare åren tillkomna bidragen till täckdikning och gödselvårdsanläggningar komme att indragas vore det emellertid att förvänta, att större antal ansökningar om premielån komme att göras än om stödåtgärderna enligt behovsprincipen alltjämt fortsatte.

Förvaltningsutskottet i *Gotlands län* har anfört, att på Gotland, liksom säkerligen inom de flesta hushållningssällskaps områden, den statsunderstödda premieringen av mindre jordbruk hade utvecklats sig därhän att utdelandet av premielån blivit det väsentliga och själva premieringen allt mer

kommit i skymundan. På grund av det stora antalet anmälningar, varav flertalet uppenbarligen endast avsåg att erhålla bidrag (»premielån») till visst förbättringsarbete, måste premieringsnämndens arbete påskyndas och besöken hos småbrukarna blevo vanligen blixervisiter, varvid föga medhanns av undervisande samtal utöver anvisningarna för lånearbetet. Skulle nu premieringen fortsätta, vore säkerligen en genomgripande ändring nödvändig. Enda möjliga vägen att härvid återföra premieringen till vad därmed avsetts vore att skilja premielånen därifrån och låta dessa uppgå i den övriga bidragsverksamhet, som utövades genom hushållningssällskapen. Det vore därför med besvikelse utskottet tagit del av lantbruksstyrelsens förslag, som föga skilde sig från det nuvarande reglementet. Nästan det enda nya däri syntes vara inrättandet av »hederspris», en nyhet av rätt tvivelaktigt värde. Samma resultat kunde ju nås genom en behöflig skärpning av fordringarna för nuvarande prisgrader. Utskottet har vidare anfört.

Utskottet kunde icke finna förslagets betonande av skillnaden mellan premieprincipen och behovsprincipen vid utlämnande av bidrag övertygande eller av större värde för verksamhetens praktiska utformning. Den reglementariska olikheten hade i praktiken varit fiktiv och måste bli detta i än högre grad, om premielåneverksamheten utvidgades och nämndens arbete ökades. Det vore också litet svårt att förstå, varför hjälp till dikning och byggande av gödselstad nödvändigtvis skulle ske efter premieprincipen, medan odling och beteskultur stöddes efter behovsprincipen. Därmed hade dock icke utskottet underkänt vikten av det undervisande momentet vid bidragsutdelningen, tvärtom borde detta i görligaste mån iakttagas vid all bidragsutdelning.

Uteslötes premielånen från premieringen, borde också den principiella ändringen för anmälan till premiering ske, att denna icke skulle ingivas av den tävlande utan av t. ex. hushållningssällskapets underavdelning (gille), sällskapets tjänstemän eller annan intresserad. Hade anmälan skett av annan än underavdelning, borde denna eller dess styrelse få tillfälle yttra sig därom. Den föreslagna tredje ledamoten kunde då också anses överflödig.

Enligt lantbruksstyrelsen skulle det åligga premieringsnämnden att »skaffa sig en totalbild av driftens planläggning och resultat å det bidragssökande jordbruket». Skulle en 3-mannanämnd kunna göra detta och där efter lämna brukaren vederhäftiga anvisningar och råd till driftens förbättring, måste nämnden förfoga över ganska rundlig tid till besiktning och samtal, varför tre, högst fyra tävlande hunne besökas per dag. Därest premielånen komme att bibehållas, torde antalet anmälningar ofta uppgå till 150 à 200 st., vilket vore liktydigt med 50—60 resdagar för premieringsnämnden. För de flesta hushållningssällskap, som icke kunde helt avskilja en konsulent för detta arbete 10—12 veckor under sommaren, skulle ett dylikt premieringsförfarande visa sig ogenomförbart, åtminstone under den härför tjänliga och föreskrivna årstiden. Därtill komme, att kostnaden bleve så hög för sådan premiering, att hushållningssällskapen säkerligen snart skulle finna densamma orimlig i förhållande till dess gagn.

Utskottet har därför icke kunnat tillstyrka förslaget i vad det rör premieringen av mindre jordbruk utan har härutinnan anslutit sig till de av herr Andersson i Tungelsta framförda synpunkterna.

Jämväl i fråga om detaljerna i lantbruksstyrelsens förslag hava i yttrandena yppats skiftande meningar.

Förvaltningsutskottet i *Norrbottnens län* har erinrat om att enligt förslaget storleken av de jordbruk som skulle kunna bliva föremål för premiering vore begränsad till 15 hektar odlad jord. Enligt utskottet vore emellertid denna gräns för låg och utskottet har föreslagit dess höjande till 20 hektar. Därom har utskottet yttrat.

Ehuru *Norrbottnen* vore ett utpräglat småbrukarlän, hade det ej saknats fall, då man gärna velat få jordbruk över 15 hektar med i premieringen. Dennas huvuduppgift syntes, i varje fall för länets vidkommande, vara att tillskapa verkliga mönstergårdar, som på alla lantushållningens områden kunde tjäna bygdens jordbrukare som exempel. Det vore därför synnerligen angeläget, att även något större jordbruk kunde få vara med i premieringen. Även ur synpunkten att bete på odlad jord inräknades i den odlade arealen vore en höjning av maximigränsen önskvärd. Beten kunde nämligen i *Norrbottnens län* allenast i undantagsfall anläggas på annat än odlad jord.

Av förvaltningsutskotten i *Örebro* och *Gävleborgs län* har framhållits, att huru små jordbruk som helst icke borde bliva föremål för premiering och att därför bestämmelse om viss minimiareal odlad jord som villkor för att få deltaga i premiering borde intagas i reglementet. Såsom lämplig minimiareal har det förstnämnda förvaltningsutskottet föreslagit en hektar, medan förvaltningsutskottet i *Gävleborgs län* ansett, att varje hushållningssällskap borde få rätt att bestämma en viss minsta areal odlad jord, som skulle finnas för att stället skulle få rätt att vid premiering kallas mindre jordbruk och vara berättigat att tävla vid premiering.

Förvaltningsutskottet i *Gävleborgs län* har vidare anført, att det vid företagna premieringar visat sig behöfligt med en bestämmelse om att den, som vid premieringstillfället innehade jordbruket, innehafte detsamma under viss tid därförut. Det hade nämligen många gånger hänt, att ett nyligen förvärvat jordbruk eller arrendeställe anmälts till premiering, ehuru det varit uppenbart, att den nya innehavaren ej kunnat hinna att i någon avsevärd grad bidraga till att jordbruket nått den höga kulturnivå det eventuellt innehade. Visserligen borde ett premieringsvärt jordbruk tilldelas det pris dess tillstånd förtjänade, men då priset samtidigt bleve en belöning för den, som vid premieringstillfället innehade jordbruket, syntes pris ej böra utdelas till en innehavare, som ej inlagt någon nämnvärd förtjänst för prisets erhållande. Med hänsyn härtill har utskottet funnit det önskvärdt att bland villkoren för att ett mindre jordbruk skall få premieras i reglementet införas bestämmelse om, att ett visst minsta antal år skall hava förflutit, sedan det ifrågavarande jordbruket tillträdde av den som vid premieringstillfället innehar detsamma. Denna minimitid har utskottet föreslagit till 3 år.

Vidkommande förslaget att premielån skall efter lantbruksstyrelsens medgivande kunna utdelas för förbättringsarbeten å ladugårdar och andra ekonomibyggnader har *statskontoret* anført, att ämbetsverket visserligen funne det önskvärdt, att premielån kunde utgå även för förbättring av ekonomibyggnader.

nader, men att det knappast syntes vara lämpligt att premielånen i större utsträckning toges i anspråk för förbättring av ekonomibyggnader, innan närmare erfarenhet vunnits rörande användningen av de statsbidrag, som från och med budgetåret 1936/1937 anvisats för ladugårdsförbättringar i vissa landsdelar. Statskontoret har vidare framhållit, att, därest denna uppfattning vunne gillande, tillräckliga skäl icke syntes föreligga att för närvarande vidtaga en höjning av maximibeloppet för statsbidrag till premielån.

Förslaget om nu nämnd utvidgning av premielåneverksamheten har däremot uttryckligen tillstyrkts av nio förvaltningsutskott, därvid dock ett utskott velat begränsa premielånetilldelningen för ifrågavarande ändamål till att avse djurstallar och därmed sammanbyggda ekonomibyggnader av andra slag. I övrigt ha i nämnda utlåtanden angivits åtskilliga andra ändamål, som borde stödjas med premielån, såsom stenröjning å odlad jord, betesanläggningar å sådan jord, anläggande av trädgårdar, ny-, om- och tillbyggnad av ekonomihus, mindre vägföretag, anläggande av brunnar, rationalisering av köken samt vatten- och avloppsledningar i bostäder. Förvaltningsutskottet i *Norrbottnens län* har beträffande det sistnämnda ändamålet anfört, att jordbrukarhustrurnas arbetsbördor vore tillräckligt betungande utan sådant improduktivt arbete, som frånvaron av dylika bekvämligheter förorsakade, samt att åtgärder i det angivna syftet även skulle medföra, att husmoderns intresse och arbetskraft i högre grad skulle komma de produktiva grenarna i lanthushållningen till godo, framför allt ladugården, smådjursskötseln och trädgården. Förvaltningsutskottet i *Västmanlands län* har i förevarande sammanhang uttalat, att, premielån syntes böra tilldelas för varje förbättringsarbete, som premieringsnämnden funne av behovet påkallat å det ifrågavarande jordbruket.

Förvaltningsutskotten i *Södermanlands* och *Östergötlands län* hava särskilt understrukit betydelsen av förslaget, att premielånen skola utbetalas successivt i den mån det arbete, för vars utförande de beviljats, fortskrider.

Förslaget att göra penningprisens storlek beroende av huruvida premielån tidigare erhållits har tillstyrkts av förvaltningsutskotten i *Östergötlands* och *Gävleborgs län* men avstyrkts av *statskontoret* och förvaltningsutskotten i *Kristianstads län*, *Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps område* samt *Örebro* och *Kopparbergs län*. Därvid har *statskontoret* yttrat, att det visserligen kunde synas lämpligt att på sådant sätt uppmuntra jordbrukarna att förbättra sina jordbruk utan anlitande av premielån men att det borde ihågkommas, att till ifrågavarande jordbruk kunde utgå statsunderstöd i annan form än premielån t. ex. täckdiknings- eller gödselvärdsbidrag. Att under sådana omständigheter premiera ett dylikt jordbruk efter en högre prisskala syntes knappast stå i god överensstämmelse med grundtanken i förslaget i denna del. Hänsyn borde ock tagas till svårigheten att draga en lämplig gräns mellan sådana jordbruk, på vilka den högre prisskalan borde tillämpas, och sådana på vilka den lägre skalan borde komma till användning.

Inrättandet av ett särskilt så kallat hederspris i syfte att därigenom uppmuntra till bibehållande och förbättrande av uppnådd standard hos ett premierat jordbruk har tillstyrkts av *statskontoret* samt förvaltningsutskotten i *Östergötlands* och *Värmlands* län ävensom *Kalmar läns södra hushållningssällskaps område*. Det sistnämnda förvaltningsutskottet har därvid framhållit, att det för hederspris beräknade anslaget vore otillräckligt och borde höjas till ett belopp, motsvarande ett hederspris för varje hushållningssällskaps område. Jämväl förvaltningsutskotten i *Jönköpings*, *Hallands* och *Västerbottens län* hava funnit hederspris böra inrättas men hava framhållit, att den föreslagna tiden av 9 år syntes oskäligt lång, samt att den även ur synpunkten för bedömningens kontinuitet kunde ingiva betänkligheter, och att hederspris förty syntes böra få utdelas redan efter 6 år.

Förslaget om hederspris har avstyrkts av förvaltningsutskotten i *Örebro* och *Gävleborgs län*. Det förstnämnda utskottet har därvid anfört i huvudsak följande.

Utdelandet av sådana pris efter nio år sedan första pris erhållits syntes vara utan egentlig mening. Hade en jordbrukare under nio år kunnat hålla sitt jordbruk vid sådan standard, att det vore värt första pris, så borde det ock genom sin avkastning ha lämnat honom full valuta för nedlagt arbete. Vore så icke förhållandet, vore ifrågasvarande jordbruk ur driftsekonomisk synpunkt knappast förebildligt och ej heller värt att prisbelönas. Det förefölle lämpligare, att, i stället för hederspris, två stycken första och andra pris kunde tilldelas envar jordbrukare mot föreslagna ett av vardera slaget. Som skäl för två andra pris kunde framhållas, att det för en jordbrukare icke torde vara så lätt att under en tidsperiod av tre år nå den standard hos jordbruket, vilken erfordrades för erhållande av ett första pris. Bestämmelsen om tredje pris syntes utskottet icke böra bibehållas utan utbyttas mot tilldelande av premiälån, vilken form av bidrag utskottet ansåge vara den som medförde största praktiska nyttan.

Förvaltningsutskottet i *Gävleborgs län* har ansett det tvivelaktigt, att en utbyggnad av det nuvarande premieringssystemet med hederspris skulle bidra till att de omnämnda högt stående jordbruket komme att bibehållas på en viss hög standard. Utskottet har därefter yttrat.

Orsakerna till att standarden ginge ned vore enligt utskottets förmenande i allmänhet av sådan natur, att de ej påverkades av premiering. Endast sällan torde det inträffa, att en jordbrukare, som fört fram sitt jordbruk till ett mönsterjordbruks nivå, låte jordbruket sjunka i kulturellt avseende utan att alldeles särskilda orsaker tvingade honom härtill. Inom det mindre jordbruket torde de vanligaste och ofta förekommande orsakerna vara att finna i följande förhållanden: värdefull arbetskraft hade förlorats genom att brukaren och hans hustru åldrats, så att deras arbetsförmåga avtagit; vuxna barn, som förut biträtt i hemmet, hade flyttat därifrån; brukaren hade blivit så anlitad i kommunala eller föreningsangelägenheter, att han ej vidare kunde ägna tillräcklig kraft, tid och uppmärksamhet åt det lilla jordbruket; stället hade genom arv, försäljning eller ombyte av arrendator övergått till annan brukare; kommunikations- och avsättningsförhållanden hade så ändrats, att de invanda brukningsmetoderna ej längre vore lönsamma. Flera av dessa orsaker kunde hava medverkat till, att jordbrukets

standard sjunkit, men ingen av dem kunde upphävas eller neutraliseras genom premieringen. Skulle försämringen bero på, att innehavarens intresse för jordbruket förslappats, så avhjälpes detta säkerligen ej genom att han framdeles möjligen kunde erhålla ett pris och diplom. Funnes däremot intresset kvar och hade ej hindrande omständigheter inträffat, så hölles nog stället i sin goda hävd oberoende av vidare premiering.

Sistnämnda förvaltningsutskottet har vidare erinrat om att enligt det föreslagna premieringsreglementet ett mindre jordbruk endast skulle få premieras högst tre gånger och ej såsom nu fem gånger. Den frågan uppställde sig då, huruvida de jordbruk, som enligt gällande reglemente erhållit tre pris, t. ex. ett tredje och två andra pris eller vice versa, skulle helt utestängas från vidare premieringsmöjlighet. Antagligen funnes även på andra orter än i Gävleborgs län ett antal högst förtjänta jordbrukare, som med eller utan hjälp av premiälån ärligt strävat efter att nå fram till ett högre pris än vad de hittills fått. Det förefölle hårt och ej befordrande för det mindre jordbrukets höjande, om dessa genom en reglementsändring med delvis retroaktiv verkan skulle för alltid hindras deltaga i premieringen. Utskottet ansåge därför att detta missförhållande borde undanröjas genom ett övergångsstadgande.

I detta sammanhang kan vidare nämnas, att förvaltningsutskottet i *Skaraborgs län* vidkommande förslaget att premie såsom hittills skall utgå även i form av diplom uttalat, att i betraktande av den stora betydelse, som husmoderns arbete i regel hade vid ett mindre jordbruk, och den hänsyn, som reglements enligt skulle tagas därtill vid bedömningen, det syntes tillbörligt att i förekommande fall diplomerna utdelades till pristagaren och hans hustru gemensamt. Önskvärt vore, att detta på något sätt kunde komma till uttryck i reglementet. Förslag av enahanda innebörd har jämväl framställts av förvaltningsutskottet i *Gävleborgs län*, som därjämte föreslagit, att då diplom utdelades till en jordbrukare och dennes hustru, även hustruns namn skulle inskrivas i diplomerna.

Förslaget om borttagande av gällande bestämmelse om indelning av husållningssällskaps område i tre underdistrikt har avstyrkts av förvaltningsutskottet i *Örebro län* som därom anfört följande.

Då det i motiveringen till förslaget likväl utsades, att ett och samma jordbruk borde kunna premieras endast vart tredje år, förefölle det lämpligare, att den gamla bestämmelsen om att varje distrikt skall vara indelat i tre underdistrikt bibehölles. Enligt vunnit erfarenhet inom *Örebro län*, som dock tillhörde de till arealen mindre premieringsområdena, borde varje distrikt indelas i minst tre underdistrikt. Blevet det nya förslaget gällande, kunde det ju tänkas, att inom ett distrikt ingen uppdelning skedde i underdistrikt, men att inom ett annat, kanske angränsande distrikt underdistrikternas antal bleve tre. I förra fallet skulle premiering årligen verkställas inom hela det område distriktet omfattade, men i senare fallet endast inom en tredjedel av detta distrikts område. Utginge man ifrån, att antalet deltagare per år komme att bli ungefär detsamma inom båda distrikten, så kunde med all sannolikhet antagas, att rese- och traktamentskostnaderna per varje i premieringen deltagande jordbruk bleve större, där premiering skulle verk-

ställas inom hela distriktets område, än där sådan premiering endast skedde inom en tredjedel av området i fråga. För att kostnaden för premieringen ej i onödan skulle stegras, syntes därför bestämmelsen om underdistrikt böra ingå även i det nya reglementet.

Förslaget om utökning av premieringsnämnden med en ledamot, vald av underavdelning av hushållningssällskapet och direkt representerande småbrukarintressena, har av *statskontoret* lämnats utan annan erinran än att förslaget innebure en återgång till vad som gällde före år 1924. Femton förvaltningsutskott hava emellertid avstyrkt förslaget i denna del såsom varande obehövt eller olämpligt och i varje fall förenat med icke oväsentlig kostnadsökning. Därvid har förvaltningsutskottet i *Södermanlands län* i stället förordat följande system, som i länet tillämpats under en lång följd av år och av vilket utskottet haft enbart goda erfarenheter.

Premieringsnämnden hade bestått av ordförande och en ledamot (jordbrukskonsulenten), vilka för hela länet utsetts av förvaltningsutskottet. Dessutom hade en person medrest, som för viss trakt eller härad utsetts av hushållningssällskapets högre underavdelning (hushållningssällskapet). Denna ordsrepresentant vore värdefull för nämnden därigenom att han kunde lämna uppgifter och besked om rent lokala förhållanden. Han hade dock ej medbestämmanderätt vid själva prisbedömningen, vid vilken ju hänsyn måste tagas till förhållandena i hela länet eller större del därav, och härom hade ordsrepresentanten, vars medverkan endast gällde visst härad, eventuellt endast del av härad, i regel icke så ingående uppfattning som ordföranden och ledamoten. För ordsrepresentanten hade ej heller utgått ersättning av sällskapets medel.

Förvaltningsutskottet i *Skaraborgs län* har för att de olika önskemål, som i förevarande avseende kunde hysas inom skilda hushållningssällskap, skulle bli tillgodosedda föreslagit, att reglementet i denna punkt erhöles sådan lydelse, att det finge ankomma på vederbörande hushållningssällskap att självt bestämma, huruvida premieringsnämnden skall, förutom ordförande, bestå av en eller två ledamöter. Förvaltningsutskottet i *Kopparbergs län* har funnit förslaget för länets vidkommande ur såväl praktisk som ekonomisk synpunkt orealiserbart och har vidare anfört.

Hushållningssällskapets underavdelningar — hushållningsdistrikten — uppginge till ej mindre än 47, vart och ett i allmänhet omfattande en socken, i vissa fall endast ett kapell-lag. Att för varje underavdelning låta välja en ledamot, som skulle delta i premieringsnämndens resor och arbete inom respektive distrikt, vore i hög grad olämpligt; kontinuiteten i premieringsarbetet skulle ej vinna därpå, kostnaderna skulle bli orimligt höga och för övrigt vore det föga sannolikt, att man inom alla hushållningsdistrikt kunde finna någon person, som uppfyllde de ifrågasatta villkoren rörande premieringsgillt jordbruk. Därjämte borde beaktas att, då premieringen under en dag oftast skedde inom flera underavdelningar, man skulle nödgas ha flera olika ledamöter för underavdelningarna med för varje dag. Skulle det anses behövt med tre personer i premieringsnämnden, måste sådan omarbetning av förslaget till reglemente företagas, att länet indelades i ett mindre antal områden, inom vilka den tredje nämndledamoten skulle tjänstgöra, t. ex. fögderivis. En annan form för underavdelningarnas medverkan vid jordbrukspremieringen syntes kunna ifrågasättas, nämligen att innan premie-

ringen finge företagas yttrande skulle infordras från den underavdelning, till vilken den till premiering anmälde hörde.

Av de ifrågavarande femton förvaltningsutskotten har utskottet i *Jönköpings län* uttalat sig för en utökning av premieringsnämnden, nämligen så tillvida, att utskottet funnit nämnden böra bestå av ordförande och två ledamöter, alla utsedda av förvaltningsutskottet. En ledamot borde vara jordbrukskonsulent och en hemkonsulent eller, om sådan saknades i länet, annan lämplig kvinna. För att närmare orientera nämnden borde ordföranden i hushållningssällskapets underavdelning dessutom närvara vid förättningen.

Vidkommande slutligen de föreslagna bestämmelserna rörande ersättning åt premieringsnämnderna har *statskontoret* icke funnit tillräckliga skäl anförda för förslaget att statsbidrag skall utgå även med hälften av ledamöternas traktamentsersättning, varför ämbetsverket icke ansett sig böra tillstyrka förslaget härutinnan.

Vad härefter angår undervisningen för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor har förvaltningsutskottet i *Kronobergs län* framhållit, att det föreslagna reglementet för undervisningsverksamheten liksom det nu gällande innehölle alltför snäva bestämmelser beträffande kursernas längd. Sålunda skulle kurser för allmänheten omfatta minst tre och specialkurser för manliga elever minst sex dagar. Reglementet inrymde visserligen möjlighet att hos Kungl. Maj:t söka tillstånd att meddela undervisning i kortare kurser eller eljest i annan form. Flertalet av de specialkurser som i länet anordnats av hushållningssällskapet hade ej varat med än tre dagar, vilket oftast varit tillräckligt. Enär medgivande härtill i regel lämnades, syntes de i reglementet stadgade inskränkningarna sakna betydelse. Förvaltningsutskottet i *Örebro län* har funnit det välbetänkt, att tiden för kurser, avsedda för en större allmänhet, föreslagits skola omfatta minst tre dagar mot tidigare sex dagar och utskottet har ifrågasatt om icke två dagar skulle vara tillfyllest för denna upplysningsverksamhet. Förvaltningsutskottet i *Hallands län* åter har ansett att inga bestämmelser om antalet dagar borde lämnas för kurser, avsedda för en större allmänhet, utan relativt stor frihet borde lämnas de särskilda hushållningssällskapen att anordna kurser av den längd och beskaffenhet de ansåge mest lämpliga.

Vidkommande förslaget att undervisningskurs för särskilt antagna manliga elever bör, för att statsbidrag därtill skall få åtnjutas, vara förlagd till med statsmedel understödd lantmanna- eller lantbruksskola eller annan lämplig plats, där ett välskött mindre jordbruk eller småbruk är att tillgå för demonstrationsändamål, har förvaltningsutskottet i *Malmöhus län* anført, att hushållningssällskapet tidigare med synnerligen gott resultat hållit dylika kurser å sin lokal i Malmö. Då eleverna i dessa kurser undantagslöst hade lång jordbrukspraktik och då kurserna, med hänsyn till att eleverna oftast dreve egna jordbruk, måste förläggas till vintern, syntes det icke böra ovillkorligen

krävas, att de hölles där jordbruk för demonstrationsändamål funnes att tillgå.

Förvaltningsutskottet i *Östergötlands län* har beträffande kursverksamheten framhållit såsom önskvärt, att bestämmelse utfärdades om att statsbidrag skulle kunna utgå till hushållningssällskap till bestridande av halva kostnaden för kursdeltagares resa i tredje klass å järnväg från deltagarens hemstation till platsen för kursen närmast belägna järnvägsstation ävensom med belopp, motsvarande halva den inackorderingsavgift som kursdeltagare haft att erlägga för sitt deltagande i kursen. Utskottet har därom anfört.

Utskottet hade vid olika tillfällen anordnat specialkurser med deltagare från hushållningssällskapets hela område, såsom kurser i cementeringsarbeten, trädbeskrivningskurser, ladugårdsskötarekurser med flera. Utskottet hade för att vinna tillräcklig anslutning till dessa kurser hittills förfarit så, att deltagarna på sällskapets bekostnad fått fri resa till och från kursen enligt nyss angivna grunder, varjämte sällskapet i regel bekostat deltagares hela inackorderingsavgift. Då dessa kurser måste tilläggas stor betydelse och sällskapets ekonomiska resurser vore begränsade, vore det i hög grad önskvärt, att vad utskottet ifrågasatt vunne beaktande.

I fråga om det för deltagande i studieresa föreslagna villkoret, att till manlig deltagare i sådan resa icke finge antagas någon, som ägde eller brukade en areal odlad jord av, beträffande längre studieresa, mer än 20 hektar, och, i fråga om hembygdsresa, mer än 15 hektar, har förvaltningsutskottet i *Kopparbergs län* hemställt, att för längre studieresa maximiarealen odlad jord måtte bibehållas vid 40 hektar och därom anfört.

I många fall vore det hemmasöner, som önskade delta i studieresorna, och deras ekonomi vore ofta sådan att, även om fadern eller modern, vars gård de arbetade på eller skötte, ägde en gård på 20—40 hektar, de ej kunde få tillfälle att företaga någon resa i studiesyfte. Skulle det emellertid anses lämpligt att sänka arealgränsen för att därigenom markera studieresornas syfte att gagna endast det mindre jordbruket, torde för deltagande i studieresor av båda slagen för enhetlighetens skull böra stipuleras ett maximiinehav odlad jord av 15 hektar, såsom vore fallet beträffande jordbrukspremiering, undervisningskurser för särskilt antagna manliga elever, gödselvärdsbidrag m. m.

Jämväl förvaltningsutskottet i *Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps område* och förvaltningsutskottet i *Örebro län* ha påyrkat den nu gällande maximigränsens bibehållande, medan förvaltningsutskottet i *Hallands län* anfört, att bestämmelserna icke borde få hindra jordbrukare med något större jordbruk att på egen bekostnad delta i en studieresa, om plats kunde beredas. Utskottet ansåge att hembygdsresorna i fortsättningen finge den största betydelsen för husmödrarna, enär inom länet studieresor för män anordnades genom hushållningssällskapets underavdelningar och försöksringar. Vidare har förvaltningsutskottet i *Göteborgs och Bohus län* uttalat, att, såvitt utskottet kunnat finna, lantbruksstyrelsen icke hade förebragt någon motivering för att deltagare i hembygdsresa skulle få bruka högst 15 hektar, medan gränsen för deltagare i annan resa vore bestämd till 20 hektar. Enligt

utskottets förmenande borde icke göras någon åtskillnad i nämnda avseende.

Förvaltningsutskottet i *Malmöhus län* har vidkommande förslaget att bibehålla föreskriften, att studieresor för att kunna understödjas av statsmedel skola ske inom riket, funnit detta vara för studieresornas rätta utnyttjande synnerligen hindrande. Utskottet har anfört, att dylika resor till närliggande länder, såsom Danmark, Norge eller Finland, vore av största betydelse för väckande av intresse och spridande av kunskaper bland de mindre jordbrukarna. Härtill komme att kostnaderna åtminstone vad beträffade rikets gränstrakter icke ställde sig högre än för inrikes resor. I länet hade också studieresorna oftast förlagts till Danmark, trots att statsbidrag härför icke kunnat erhållas under senare år. Förvaltningsutskottet i *Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps område* har i samma ämne yttrat, att utskottet ej betvivlade att, såsom lantbruksstyrelsen anfört, tillfredsställande studieobjekt finnes inom landet i nödig omfattning. Men den själv tillräcklighet, som låge bakom avskärandet av varje möjlighet till att även i detta sammanhang inhämta erfarenhet från grannländerna, bure utskottet emot. I gränstrakterna kunde till och med resorna i vissa fall bliva billigare, om de finge utsträckas över riksgränsen. Utskottet har därför föreslagit, att i särskilda fall resorna måtte få utsträckas till Danmark, Norge och även Finland. Jämväl förvaltningsutskottet i *Göteborgs och Bohus län* har funnit att möjligheten att erhålla statsbidrag för studieresa till grannländerna icke borde stängas helt, men att lantbruksstyrelsens tillstånd borde inhämtas i varje särskilt fall.

Förvaltningsutskottet i *Kronobergs län* har ansett den föreslagna bestämmelsen om statsbidrag för ledares och deltagares resekostnader föråldrad och olämplig i den del därigenom stadgades, att statsbidrag för resa med bland annat motorfordon skulle utgå under förutsättning, att vederbörande hushållningssällskap till gäldande av sådan resekostnad tillsköte minst lika stort belopp som statsverket. Utskottet har anfört, att numera studieresor i de flesta fall företoges med omnibus, vilket gäve bättre möjligheter att utnyttja tiden och icke bleve dyrare än att anlita järnväg. Det syntes under sådana förhållanden obefogat, att det sistnämnda färd sättet gynnades genom bestämmelse, att bidrag finge utgå till hela kostnaden för järnvägsresor men endast till halva kostnaden för resa med motorfordon.

Förvaltningsutskottet i *Kopparbergs län* har erinrat om att de föreslagna tiderna för ingivande till lantbruksstyrelsen av ansökan om statsbidrag till premiering och till undervisning, respektive för ansökningshandlingarnas överlämnande till Kungl. Maj:t voro desamma som de nu gällande. Utskottet har därom anfört, att, enligt vad erfarenheten visat, det sena ansökningsförfarandet haft till följd att Kungl. Maj:ts beslut om anslag erhållits så sent, att nöjaktigt planerande av såväl premiering som undervisning och studieresor icke kunnat ske. För att hushållningssällskapen

så tidigt som möjligt skulle erhålla del av Kungl. Maj:ts beslut om tilldelat statsbidrag borde därför ansökningstiden för hushållningssällskapen bestämmas till senast den 15 januari och den tidpunkt, då lantbruksstyrelsens yttrande och förslag skola vara avgivna till Kungl. Maj:t, bestämmas till senast utgången av januari månad.

Över det av byrån för jordbrukets ungdomsutbyte avgivna förslaget ha till följd av remisser yttranden avgivits av *lantbruksstyrelsen* och *statskontoret*.

Enligt *lantbruksstyrelsens* mening vore förslaget värt allt erkännande. Det torde nämligen vid jordbruket finnas en hel del ungdomar, som ville ägna sig åt jordbrukaryrket och som hade behov av att få komma ut och studera andra jordbruksförhållanden än hembygdens. Det vore säkerligen till stort gagn för den blivande jordbrukaren, om han i ungdomen finge pröva sin arbetsförmåga och duglighet vid annat jordbruk än föräldrarnas. Vistelsen på en främmande gård med nya arbetskamrater och helt nya förhållanden i övrigt hade ofta till följd, att den till hemmet återvändande lantbrukseleven medförde nya intryck och erfarenheter samt i allmänhet en mera vidgad livssyn. Även för den kvinnliga ungdomen, som givetvis även hade behov av vidgad praktisk erfarenhet, skulle arbetet i ett främmande lanthushåll kunna vara till gagn.

Om det ifrågasatta utbytet av jordbrukarungdom kunde åvägabringas, kunde det beräknas bliva till nytta och fördel icke endast för ungdomarna själva utan även för jordbruket. Utbytet torde nämligen i viss mån kunna bidraga till att höja ungdomens intresse för jordbrukaryrket och därigenom också medverka till hämmande av flykten från jordbruket.

Vidkommande detaljerna i byråns förslag har lantbruksstyrelsen anfört följande.

Byrån hade beräknat, att under första året 500 förflyttningar skulle äga rum. Det torde enligt styrelsens mening vara nödvändigt att, innan tillräcklig erfarenhet vunnits, iakttaga en viss försiktighet vid antagande av elever och elevgårdar. Då byrån icke torde kunna träda i full verksamhet redan första året, syntes antalet förflyttningar detta år böra beräknas till 400. Antagandet av elevgårdar torde böra ske i samråd med hushållningssällskapen.

För ett lyckligt genomförande av ungdomsutbytet måste såväl ungdomarna som de gårdar, vid vilka de skulle erhålla utbildning, utses med urskillning. De ungdomar som kunde komma ifråga borde åtminstone hava fyllt 16 år och äga viss vana vid inom jordbruket vanligen förekommande arbeten.

För att elevtiden måtte bliva så lärrik som möjligt för eleverna, måste vidare förutsättas, att elevgårdens brukare intresserade sig för sina elever och såge till, att de erhöle den handledning i arbetet, varav de kunde vara i behov. Eleven borde ock, som byrån föreslagit, under sin vistelse vid elevgården föra dagbok enligt fastställt formulär.

För erhållande av resebidrag skulle enligt förslaget elev förbinda sig till minst 3 månaders anställning å elevgården. Denna elevtid syntes lantbruksstyrelsen väl kort och torde böra utsträckas, om möjligt till ett halvår.

I fråga om de av byrån beräknade kostnaderna för ungdomsutbytet och behovet av statsbidrag har lantbruksstyrelsen yttrat, att intet syntes vara att

erinra mot det beräknade statsunderstödet av 12,500 kronor för 500 förflyttningar. Med samma beräkningsgrund skulle det erforderliga understödet för 400 förflyttningar bliva 10,000 kronor. Som resekostnad borde beräknas avgift för resa i tredje klass å järnväg eller andra klass å båt samt i buss. Om resekostnaden fram och åter understege 10 kronor, borde resebidrag ej utgå.

För organisations- och övriga kostnader för verksamheten syntes — åtminstone intill dess erfarenhet vunnits om utbytets omfattning och kostnaderna därför — ett belopp av 3,000 kronor vara tillräckligt.

Totala kostnaderna för byråns verksamhet skulle alltså bliva (10,000 + 3,000 =) 13,000 kronor. Då avgifterna för förmedling av utbytet kunde beräknas till 1,600 kronor, uppginge behovet av statsunderstöd till 11,400 kronor. Styrelsen har förordat ett statsbidrag till den ifrågavarande verksamheten med det sist angivna beloppet.

Styrelsen har vidare anfört, att ett eventuellt statsunderstöd icke borde få lyftas på en gång utan utbetalas i mån av behov. Det borde vidare åligga byrån för ungdomsutbytet att till styrelsen avgiva berättelse över sin verksamhet, innefattande jämväl redogörelse för statsunderstödet användning.

Statskontoret, som tagit del av lantbruksstyrelsens yttrande, har anfört att, därest Kungl. Maj:t skulle finna framställningen från byrån för jordbrukets ungdomsutbyte förtjänt av tillmötesgående, åtgärder i sådant syfte syntes böra vidtagas på sätt och i den omfattning, som av lantbruksstyrelsen förordats.

Av den verkställda utredningen torde framgå, att premieringsverksamheten alltid omfattats med stort intresse bland de mindre jordbrukarna och att denna form av uppmuntran och stöd i deras strävanden att göra sina jordbruk förebildliga och därigenom även ekonomiskt bärkraftiga haft stor betydelse för det mindre jordbrukets utveckling. Utredningen och yttrandena visa även att förslaget om ett återupptagande av premieringsverksamheten mottagits med tillfredsställelse.

Vid ett återupptagande av verksamheten synes man emellertid icke kunna undgå att beakta det delvis förändrade läge, vari frågan kommit genom de under senare år för bidrag till olika slag av förbättringsarbeten inom småbruket beviljade anslagen. Jag torde i sådant avseende få erinra om anslagen för grundförbättringar, vilka utgå i form av bidrag till dels nyodling, betesförbättring, stenröjning samt jordkörning å ofullständiga jordbruk, dels ock täckdikningar. Avsevärda belopp ha beviljats för dessa ändamål, särskilt under år med riklig tillgång på arbetskraft. Vidare ha från och med budgetåret 1933/1934 beviljats medel såsom bidrag till gödselvårdsanläggningar. För att i visst avseende få erfarenhet ha under budgetåren 1936/1937 och 1937/1938 beviljats anslag för bidrag till ladugårdsförbättringar. Dessa anslag ha också kommit det mindre jordbruket till godo. Även för nästa budgetår har för detta ändamål begärts anslag. I enahanda riktning har jämväl verkat det under femte huvudtiteln utgående anslaget till främjande av bostadsbyggande på landsbygden. Slutligen torde böra

*Departements-
chefen.*

erinras om, att jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 29 januari 1937 och den 14 januari 1938 åt särskilda utredningsmän uppdragits att verkställa utredning angående, bland annat, åtgärder för underlättande av inomgårdsarbeten och husligt arbete inom det mindre jordbruket.

I flera yttranden har yppats tvekan, huruvida bästa möjliga resultat i fråga om åtgärderna för det mindre jordbrukets höjande kommer att uppnås genom ett återupptagande av den del av premieringsverksamheten, som består i utdelande av premielån. Man har i stället förordat en utökning av den nyss omnämnda bidragsverksamheten såsom det verksammaste medlet att nå ett gott resultat. Man har vidare såsom en olägenhet av ett återupptagande av premielåneverksamheten framhållit, att premielån skulle komma att beviljas för enahanda ändamål, vartill statsbidrag i annan ordning utgå, och man har i samband därmed understrukt angelägenheten av en rationalisering och förenkling av hela den statsunderstödda verksamheten till främjande av förbättringsarbeten inom jordbruket. Lämpligast skulle detta ske genom ett skiljande av premielånen från premieringsverksamheten och dessas uppgående i den övriga bidragsverksamhet, som utövas av hushållningssällskapen. Man har ock framhållit lämpligheten av, att de anslag som staten lämnar till skilda slag av förbättringar vid mindre jordbruk sammanföras till ett anslag och att hushållningssällskapen få frihet att, efter besiktning å respektive jordbruk och i samförstånd med sökanden, avgöra till vilket eller vilka ändamål understöd i varje särskilt fall skall beviljas.

Med hänsyn till de avsevärda belopp, vilka såsom jag nyss erinrat, numera årligen utgå till förbättringar inom det mindre jordbruket och till vilka annan motsvarighet än premielånen icke funnits under tidigare skeden av premieringsverksamheten, torde den form för understöd som premielånen utgöra icke framdeles ha någon egentlig uppgift att fylla. De skäl som i en del yttranden anförts mot ett återupptagande av premielånetilldelningen synas mig vara förtjänta av synnerligt beaktande. Härtill kommer, att ett system med två i stort sett jämnlöpande bidragsformer, av vilka en, såsom i fråga om premieringen, är anordnad som tävlan, kan medföra, att den mera förtjänta av två sökande blir missgynnad. Om en person anmäler sig till premiering för att erhålla premielån och en annan ansöker om bidrag, kan det nämligen inträffa, att den förre, på grund av att hans jordbruk icke är sådant att han i tävlan med andra kan erhålla premielån, går miste om den hjälp till förbättring av jordbruket, som hans granne erhåller i form av direkt bidrag.

Som huvudsakligt skäl för ett återupptagande av premielåneverksamheten har lantbruksstyrelsen framhållit, att den undervisning och handledning, som premieringsnämnden meddelar de i premieringen deltagande, icke kan ersättas av undervisning i samband med tilldelande av bidrag för ett speciellt ändamål. Att undervisning rörande jordbruksdriftens allmänna organisation och planläggning är av stort värde för det mindre jordbrukets höjande torde vara obestridligt. Det synes mig dock kunna ifrågasättas, om det är praktiskt möjligt för en premieringsnämnd att, då det blir fråga om

premielånetilldelning, medhinna någon mera djupgående undervisning av nyssnämnd art utöver anvisningarna för utförande av det arbete, för vilket premielånet beviljas.

Av nu anförda skäl kan jag icke förorda ett genomförande av lantbruksstyrelsens förslag i den del detta går ut på ett återupptagande av premielånetilldelningen.

De förvaltningsutskott som uttalat sig mot premielånen ha, såsom jag nyss nämnt, förordat dessas ersättande med anslag för bidrag till sådana förbättringsarbeten, som enligt förslaget avsetts skola utföras med hjälp av premielån. Med hänsyn till de förut omnämnda anslagen i riksstaten till olika förbättringar torde för ögonblicket något behov av medel, avsedda att direkt ersätta premielånen, icke föreligga. I varje fall lärer, innan ställning toges till vad i sådant avseende kan bli erforderligt, resultatet av utredningen angående åtgärder för underlättande av inomgårdensarbetena och det husliga arbetet inom det mindre jordbruket böra avvaktas.

I detta sammanhang torde jag få erinra om att riksdagen i skrivelse den 22 februari 1935, nr 46, anhållit om verkställande av skyndsamt utredning för att åstadkomma största möjliga planmässighet och överskådlighet beträffande statens understödsverksamhet till förbättringsarbeten inom jordbruket och om vidtagande av åtgärder, som betingas av utredningen, samt att Kungl. Maj:t den 10 maj 1935 anbefallt lantbruksstyrelsen att verkställa utredning i de av riksdagen angivna hänseendena och att inkomma med de förslag i ämnet som må föranledas därav. Det synes mig icke uteslutet att, då sistnämnda utredning föreligger avslutad, det skall visa sig möjligt att så utforma statens understödsverksamhet till det mindre jordbrukets höjande, att större frihet lämnas hushållningssällskapen att använda statsbidragen på ett sätt som mera motsvarar behoven i de individuella fallen.

Om premielånen, såsom jag förordat, uteslutas från premieringsverksamheten, kommer den undervisning som kunnat meddelas av premieringsnämnderna att ske i samband med tilldelande av förbättringsbidrag. Härigenom blir emellertid premieringsnämndens undervisande verksamhet icke överflödig. Mellan premieringen och bidragsverksamheten torde jämväl i fortsättningen komma att bestå ett visst samband. Man torde nämligen kunna utgå ifrån, att ett antal av de till premiering anmälda jordbruken ej äro premieringsbara. Vid premieringsnämndens besiktning av ett dylikt jordbruk gives då tillfälle för nämnden att med brukaren diskutera de förbättringar och den planläggning i allmänhet av jordbruksdriften, som erfordras för att jordbruket skall fylla kvalifikationerna för att kunna premieras. Enahanda blir förhållandet vid besiktningen av ett jordbruk, som premierats, men vars innehavare önskar kvarstå i premieringen för erhållande av högre pris. Med den anslutning till premieringen, varmed förslaget räknar, kommer på så sätt ett betydande antal småbrukare att nås av premieringsnämndens undervisande verksamhet. Det må även framhållas, att vid det av mig antydda framtida utformandet av understödsverksamheten för det mindre jordbruket utrymme finnes för ett ordnande av undervisningen i

samband med tilldelande av förbättringsbidrag, exempelvis genom att anförtro fördelningen av bidragen åt premieringsnämnden, eller, där så ej låter sig göra, åt en särskild nämnd med liknande kvalifikationer som premieringsnämnden. I nämndens åliggande skulle då kunna ingå att meddela bidragstagaren erforderlig handledning jämväl beträffande skötseln av jordbruket i allmänhet.

Vad så beträffar penningprisen torde ett borttagande av premielånen öka betydelsen av denna del av premieringsverksamheten. Det synes mig uppenbart, att möjligheten att genom utdelande av penningpris, varom tävlan sker, belöna sådana jordbrukare, som vid skötseln av sina småbruk ådagalagt arbetsamhet, omtanke och skicklighet, är av stort värde för det mindre jordbrukets höjande. Jag förordar alltså ett återupptagande av premieringsverksamheten i denna del. Lantbruksstyrelsens förslag härutinnan, som nära ansluter sig till vad gällande premieringsreglemente därom stadgar, synes mig i huvudsak ägnat att läggas till grund för de blivande bestämmelserna i ämnet. Jag vill därvid särskilt understryka, att vid bedömande av ett jordbruks standard vid premieringstillfället det allmänna utseendet icke får tillmätas utslagsgivande betydelse, utan att avsevärd hänsyn jämväl bör tagas till vad det kostat jordbrukaren, icke minst i arbete av honom själv och familjen, att ernå ifrågavarande standard. Ett dylikt hänsynstagande innebär, bland annat, att vid bedömningen i det särskilda fallet frågan om jordbruksdriftens större eller mindre intensitet får stå tillbaka för frågan om det ekonomiska resultatet av driften. Prövningen härav lärer även bli av värde, då det gäller att taga ställning till frågan, om jordbrukets standard kan antagas komma att för framtiden bibehållas eller ytterligare förbättras.

Då såsom nämnts premien är avsedd att utgöra en belöning och uppmunt-
ran för bland annat det å jordbruket nedlagda arbetet, torde det vara lämpligt att föreskriva, att för att ett jordbruk skall få deltaga i premiering, jordbrukaren skall hava innehaft det under viss tid före premieringstillfället. Minimitiden lärer böra givas olika längd allt eftersom fråga är om lägre eller högre prisklass sålunda, att för att få tävla om tredje pris jordbrukaren skall hava innehaft jordbruket minst 3 år, i fråga om andra pris minst 5 år samt i fråga om första pris minst 7 år.

Jag tillstyrker förslaget att samma jordbrukare ej må tilldelas mer än ett pris av samma grad och ej heller lägre pris än han tidigare erhållit men vill förordna en sådan övergångsbestämmelse, att en jordbrukare, som erhållit pris enligt gällande reglemente, skall kunna tävla om pris av högre grad under förutsättning, att han anmäler jordbruket till premiering senast fem år efter det att det nya reglementet trätt i kraft.

Utdelande av diplom torde i förekommande fall böra ske till pristagaren och hans hustru gemensamt och i sådant fall även hustruns namn inskrivas i diplommet.

Inrättandet av hederspris, avsedda att utgöra en ytterligare belöning för sådana jordbrukare, som under en längre tidsperiod bibehållit sina jordbruk vid den uppnådda standarden, icke minst med hänsyn tagen till det

ekonomiska resultatet, torde kunna bidra till uppkomsten av mönstersmåbruk, lämpliga som demonstrationsgårdar, varför jag anser mig kunna förordna, att anslag för bidrag till sådana pris ställas till hushållningssällskapens förfogande. Därvid läser man böra räkna med ett pris för varje hushållningssällskaps område. Den minsta tid som skall ha förflutit från premieringen med första pris, innan hederspris får utdelas, torde böra bestämmas till 6 år.

Det synes mig lämpligast att å hushållningssällskapen överlåta att själva bestämma, huruvida premieringsnämnden skall bestå av ytterligare en ledamot utöver de två av förvaltningsutskottet valda, så ock av vem och i vilken ordning den tredje ledamoten skall utses. Likaledes torde frågan om premieringsdistriktets indelning i underdistrikt med premiering i varje distrikt allenast vart tredje år kunna avgöras av hushållningssällskapen själva. Även då underdistriktsindelning icke genomföres bör emellertid, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, varje särskilt jordbruk icke få deltaga i premiering annat än vart tredje år. Vidkommande ersättningen till premieringsnämnderna torde statsbidrag härtill icke böra utgå till mer än två av förvaltningsutskottet utsedda ledamöter. I analogi med vad som gäller i fråga om ersättning till ledamöterna i hästpremieringsnämnderna, torde bidrag jämväl få utgå med hälften av dessa ledamöter tillkommande traktamentsersättning.

Vad härefter angår undervisning och studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor torde lantbruksstyrelsens förslag kunna i huvudsak godtagas. Dock synes beträffande kursverksamheten den i reglementet fastställda minsta tiden för specialkurserna kunna nedsättas till tre dagar, varjämte större frihet torde böra lämnas hushållningssällskapen då det gäller att bestämma de platser, vartill kurserna skola förläggas. Vidare finner jag det skäligt att i fråga om specialkurserna möjlighet beredes hushållningssällskapen att erhålla statsbidrag för bestridande av halva kostnaden för kursdeltagares resa i billigaste klass å järnväg, båt eller med omnibus från deltagarens hemstation till platsen för kursen närmast belägna station.

Beträffande studieresorna torde, då någon olägenhet icke påvisats av den möjlighet att få deltaga i längre studieresa, som det gällande reglementet giver ägare eller brukare av åkerareal upp till 40 hektar, denna arealgräns böra bibehållas. Vidare synes det lämpligt att icke helt avskära möjligheterna att få statsbidrag för resor till grannländerna. Frånsett att i vissa fall en resa till ett grannland kan komma att ställa sig fördelaktigare ur kostnadssynpunkt än en inrikes resa torde det icke vara utan betydelse att småbrukets utöware någon gång få tillfälle att träda i kontakt med andra länders jordbrukare. Förslagets bestämmelser om statsbidrag för ledares och deltagares i studieresa resekostnader torde, såsom ett förvaltningsutskott anmärkt, kunna jämkas därefter, att under vissa förutsättningar, som det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma, bidrag skall kunna erhållas jämväl för hela kostnaden för resa med motorfordon. På Kungl. Maj:t torde jämväl få ankomma att så bestämma tiderna för ansökningsför-

farandet i fråga om tilldelningen av statsbidrag, att nöjaktigt planerande av såväl premiering som undervisning och studieresor kan ske.

Det föreslagna utbytet av jordbrukarungdom mellan skilda landsändar synes mig kunna bli av betydelse då det gäller att vidmakthålla och öka intresset bland landsbygdens ungdom för jordbruket och dess binäringar. Jämväl med hänsyn till önskvärdheten av en utjämning av tillgången på arbetskraft inom jordbruket i skilda landsdelar torde ett sådant utbyte få betydelse. Jag förordar alltså att medel anvisas för utbytesverksamhet i den omfattning lantbruksstyrelsen föreslagit. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter rörande medelsanvändningen och jag vill därutinnan allenast anföra, att, då det här rör sig om en verksamhet, som helt befinner sig på försöksstadiet, det torde bli nödvändigt att giva byrån för ungdomsutbytet relativt stor frihet i fråga om verksamhetens bedrivande och dispositionen av statsanslaget. Därvid bör dock, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, tillses att de rena administrationskostnaderna hållas så låga som möjligt.

Vad slutligen angår beräkningen av anslagsbehovet för här avsedda ändamål torde jag först få erinra om att i årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln, förordats en uppdelning av det nuvarande reservationsanslaget till höjande av det mindre jordbruket på två särskilda anslag, nämligen dels ett reservationsanslag till Befrämjande av mindre jordbruk: Premiering m. m. under huvudrubriken lantushållning i allmänhet, dels ock ett reservationsanslag till Undervisning och studieresor för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor under huvudrubriken undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar m. m. Vidare har jag i nämnda sammanhang förordat dels att en vid utgången av innevarande budgetår påräknad reservation å 10,000 kronor skall tillgodoföras undervisningsanslaget, dels ock att under sistnämnda anslag beräknas — förutom de kostnader för undervisning m. m. som nu utgå av anslaget — kostnaden för bidrag till byrån för jordbrukets ungdomsutbyte.

I fråga om medelsbehovet för premieringsverksamheten torde utslutandet av premiälånen motivera en höjning av statsbidraget till penningpris. Såsom härvidlag lämpliga belopp torde få anses 150 kronor för första pris, 110 kronor för andra pris och 70 kronor för tredje pris. Antalet pris i de olika klasserna torde kunna beräknas enligt lantbruksstyrelsens förslag eller alltså till respektive 50, 250 och 500. Bidrag till hederspris torde böra utgå med 300 kronor och antalet sådana pris bestämmas till 26. Medelsbehovet för penning- och hedersprisen utgör alltså $(50 \times 150 + 250 \times 110 + 500 \times 70 + 26 \times 300 =)$ 77,800 kronor eller i avrundat tal 78,000 kronor. För bidrag till premieringsnämndernas resekostnader torde få beräknas 17,000 kronor. För premiering m. m. torde alltså erfordras tillhoppa 95,000 kronor.

För bidrag till de av hushållningssällskapen anordnade undervisningskurserna torde, såsom lantbruksstyrelsen yttrat, erfordras 60,000 kronor, för bidrag till studieresor 35,000 kronor och för bidrag till annan undervisning

11,250 kronor. För bidrag till instruktionskurser för lokala ledare inom J. U. F. förordar jag samma belopp som för innevarande budgetår eller 5,500 kronor. För den av byrån för jordbrukets ungdomsutbyte planerade verksamheten torde erfordras 11,400 kronor. Medelsbehovet för undervisning m. m. torde följaktligen, med beaktande av förut omnämnd reservation, få beräknas till $(60,000 + 35,000 + 11,250 + 5,500 + 11,400 - 10,000 =)$ i runt tal 113,100 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) till *Befrämjande av mindre jordbruk: Premiering m. m.* för budgetåret 1938/1939 anvisa ett *reservationsanslag* av 95,000 kronor;
- 2) till *Undervisning och studieresor för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor* för budgetåret 1938/1939 anvisa ett *reservationsanslag* av 113,100 kronor.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten och förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

P. Gullstrand.

Bilaga.

Lantbruksstyrelsens förslag
till
premierings- och undervisningsverksamheten berörande
författningar.

Reglemente för med statsmedel understödd premiering av mindre jordbruk.

1 §.

För verkställande av premiering utav mindre jordbruk bildar varje hushållningssällskaps område ett distrikt.

2 §.

Premieringen verkställs av en nämnd, bestående av ordförande och två ledamöter, av vilka ordföranden och en ledamot utses av hushållningssällskapets förvaltningsutskott samt en ledamot av vederbörande underavdelning av hushållningssällskapet för dess område. Endera av de utav hushållningssällskapets förvaltningsutskott utsedda ledamöterna skall vara anställd såsom jordbrukskonsulent hos hushållningssällskapet. Underavdelning av hushållningssällskap må till ledamot utse allenast person, vilken brukar jordbruk, som kan utgöra föremål för premiering.

Vid val av ordförande och ledamot i premieringsnämnd utses jämväl erforderligt antal suppleanter.

Valen skola avse en tid av tre år.

Skulle nämndens ordförande och ledamöter hava var sin mening, gäller den mening, som omfattas av ordföranden, dock att, där fråga är om prisbedömning eller tilldelande av premielån, den mening skall gälla, som biträdes av den, vilken åsatt lägre poäng eller föreslagit lägre lånebelopp.

Besiktning av arbete, som verkställts med anlitan av premielån, bör utföras av vederbörande jordbrukskonsulent eller av annan utav premieringsnämnden därtill utsedd person.

Besiktning för premiering må verkställas endast under månaderna juni—september.

3 §.

Det åligger nämnden att verkställa premieringen i enlighet med detta reglemente samt de närmare föreskrifter, hushållningssällskapets förvaltningsutskott kan hava meddelat.

4 §.

Premier må utgå under form av diplom, penningpris och premielån.

5 §.

Samma jordbruk må ej premieras oftare än vart tredje år.

6 §.

För premieringens verkställande gälla följande huvudgrunder:

1. Föremål för premiering är endast mindre jordbruk, vars idkare därav har sin huvudsakliga utkomst.

2. För att kunna premieras skall jordbruk hava en areal, ej överstigande 15 hektar odlad jord, eller den mindre areal, hushållningssällskapet bestämmer.

3. Diplom utfärdas av lantbruksstyrelsen för förtjänstfullt odlingsarbete, dock allenast för jordbrukare, vilken för av honom idkat jordbruk erhåller första pris, hushållningssällskap obetaget att till övriga pristagare enligt eget formulär meddela prisbedömningsresultat.

4. Jordbrukare, som för jordbruk erhållit penningpris, må för samma jordbruk vid en senare premiering icke erhålla dylikt pris, med mindre verklig förbättring därå blivit utförd.

5. Penningpris utdelas i tre olika grader, första, andra och tredje pris. För samma jordbruk må jordbrukare ej tilldelas mer än ett pris av samma grad och ej lägre pris än han tidigare erhållit.

Sedan nio år förflutit efter det jordbrukare för visst jordbruk första gången tilldelats första pris, må han för samma jordbruk i samband med tilldelning av diplom för första pris kunna för en gång tillerkännas ett hederspris i penningar för framstående odlargärning.

Jordbrukare, som erhållit diplom i samband med första pris, må tilldelas nytt diplom vid varje följande premiering av samma jordbruk.

6. Första pris må ej tilldelas jordbrukare, med mindre han för premieringsnämnden uppvisar antingen av honom själv under närmast föregående tre bokföringsår enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär förda anteckningar eller ock av bokföringsbyrå för motsvarande tid verkställda bokslut för jordbruket.

7. Premielån kan tilldelas jordbrukare för utförande vid av honom idkat, för premiering anmält jordbruk av visst förbättringsarbete, för vilket bidrag av statsmedel eljest ej utgått, oberoende av huruvida penningpris erhålles för samma jordbruk eller detsamma, ehuru i övrigt uppfyllande villkoren därför, är i behov av förbättringen i fråga för att kunna prisbelönas. Förbättringsarbete skall, för att premielån må kunna erhållas, avse gödselvärdens inom- eller utomhus, avdikning eller rationell beteskultur å icke odlad jord; lantbruksstyrelsen likväl obetaget att på framställning av vederbörande förvaltningsutskott medgiva tilldelande av premielån för även annat angivet ändamål.

8. Vid tilldelande av premielån skall i möjligaste mån tagas hänsyn till jordbrukarens ekonomiska ställning och behov av premielån för utförande av tillämnat förbättringsarbete.

9. Vid bedömande av jordbruk för premiering skall fästas särskilt avseende vid

- a) åkerjordens avdikning och brukning,
- b) det sätt, varpå den fasta och flytande spillningen tillvaratages,
- c) husdjurens beskaffenhet, vård och avkastning,
- d) skötseln av förefintlig trädgård,
- e) åbyggnadernas underhåll,
- f) på vad sätt och i vad mån anteckningar över jordbrukets ekonomi verkställts, samt
- g) husmoderns arbete.

Vid dylik bedömning skall hänsyn jämväl tagas till driftens ekonomiska planläggning, varjämte i görligaste mån bör beaktas, huruvida anledning fin-

nes till antagande, att vederbörande jordbruk skall komma att uppehålla sin dåvarande standard.

7 §.

I avseende å premielån åligger det premieringsnämnden

- a) att bestämma till vilket förbättringsarbete lån må anlitas;
- b) att enligt de närmare grunder, som hushållningssällskapet må hava meddelat, beräkna kostnaderna för förbättringsarbetets utförande och bestämma lånebeloppet samt tid och sätt för dess utbetalande;
- c) att bestämma tiden, då förbättringsarbete skall vara fullgjort;
- d) att tillse, om och på vad sätt arbetet blivit utfört;
- e) att, därest arbetet icke blivit inom utsatt tid på nöjaktigt sätt utfört, förordna om indragning av beviljat premielån.

Premielåntagare vare skyldig att till hushållningssällskapet lämna förbindelse att inom föreskriven tid utföra det av premieringsnämnden bestämda förbättringsarbetet samt att, därest vid besiktning befinnes, att arbetet icke inom utsatt tid på nöjaktigt sätt utförts, till hushållningssällskapet ofördröjligen återbetala mottaget lånebelopp.

Annan säkerhet för lånets återbetalande, än i denna paragraf sägs, må icke avfordras låntagare.

Finner premieringsnämnd, att det förbättringsarbete, varför premielån lämnats, blivit inom föreskriven tid på tillfredsställande sätt utfört, skall premielånet anses vara därigenom guldett och omförmälda förbindelse ofördröjligen återställas till låntagaren.

8 §.

Premieringsnämnd äger uppskjuta att fatta beslut rörande utdelande av penningpris och premielån, till dess samtliga premieringsresor för året avslutats.

9 §.

Mot premieringsnämnds beslut må talan icke föras.

10 §.

Hushållningssällskap har att för sitt område meddela de bestämmelser, som, utöver vad detta reglemente innehåller, erfordras för premieringen och dess verkställande, särskilt i fråga om

- a) storleken inom den i 6 § 2 mom. angivna gräns av de jordbruk, som må bliva föremål för premiering;
- b) det eller de slag av premier, som må utgå;
- c) penningprisens, därest sådana må utgå, storlek samt villkoren för deras erhållande;
- d) premielånens, därest sådana må utgå, högsta belopp samt villkoren för deras erhållande;
- e) dagtraktamente och resekostnadsersättning åt premieringsnämndens ordförande och ledamöter, dock att resekostnads- och traktamentsersättning icke i något fall må utgå efter högre grunder än enligt klass II C i gällande allmänt resereglemente eller, beträffande hos hushållningssällskapet anställd tjänsteman, efter högre grunder än som eljest gälla vid resa i tjänsten; samt
- f) de särskilda föreskrifter, som äro erforderliga för uppnående inom distriktet av det med premieringen avsedda ändamål.

De bestämmelser, som sålunda meddelas av hushållningssällskap, skola ofördröjligen delgivas lantbruksstyrelsen för godkännande.

11 §.

Inom Västerbottens och Norrbottens län må hushållningssällskap i syfte att skapa förutsättningar för en förbättring av jordbruket, där särskilda skäl därtill förefinnas, besluta om anordnande vid sidan av den allmänna premieringen utav speciell premiering enligt följande huvudgrunder:

1. Premieringsnämnd upprättar med ägare eller brukare av jord om högst 15 hektar odlad jord avtal att för viss tid, högst 9 år, ställa det jordbruk, han innehar, under kontroll av premieringsnämnden, dock att sådant avtal, såvitt angår brukare av jord, icke må upprättas med mindre brukningsrätten omfattar minst 9 år från tiden för avtalets ikraftträdande.

2. I samband med premieringarna, som återkomma vart tredje år, besiktigas jordbruket av premieringsnämnden, som därvid lämnar råd i fråga om åtgärder för jordbrukets förbättrande samt anger vilka förbättringsarbeten, som under den närmaste treårsperioden böra verkställas. Samtidigt härmed lämnar nämnden anvisning på tilläventyrs förefintlig möjlighet att erhålla lån från fonder för olika ändamål samt bestämmer, vilka premielån, som för ett vart av de tre åren skola utgå för vissa förbättringar.

3. De år, då allmän premiering icke förekommer inom distriktet, besökes jordbruket av premieringsnämndens ordförande eller vederbörande jordbrukskonsulent för utövande av kontroll å utförandet av föreskrivna förbättringsarbeten.

4. Jordbrukare, med vilken avtal, varom här är fråga, träffats, är skyldig att årligen efter av lantbruksstyrelsen fastställt formulär föra fortlöpande anteckningar rörande jordbrukets ekonomi och att vid slutet av varje bokföringsår insända dessa anteckningar till premieringsnämnden för granskning.

I övrigt skola beträffande sådan speciell premiering, som i denna paragraf avses, gälla de för den allmänna premieringen meddelade bestämmelser.

12 §.

Hushållningssällskapens förvaltningsutskott skola före varje års utgång till lantbruksstyrelsen insända berättelse enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär över de under året verkställda premieringarna av mindre jordbruk och med anledning av förut beviljade premielån vidtagna åtgärder.

13 §.

Lantbruksstyrelsen åligger att handhava överinseendet och kontrollen över de i detta reglemente omförmälda åtgärder för premiering av mindre jordbruk ävensom att årligen till Kungl. Maj:t avgiva berättelse över desamma och vad därmed äger sammanhang.

Kungörelse angående statsbidrag till premiering av mindre jordbruk.

1 §.

Hushållningssällskap, som önskar erhålla understöd av statsmedel för premiering av mindre jordbruk, skall före utgången av februari månad det år, för vilket bidraget sökes, därom till lantbruksstyrelsen ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning och därvid foga bevis, att sällskapet åtagit sig att gälda alla de kostnader för premieringen, som icke betalas av statsmedel

eller annorledes, samt de av sällskapet för premieringen antagna bestämmelserna.

2 §.

Lantbruksstyrelsen har att före utgången av mars månad med eget utlånt till Kungl. Maj:t överlämna de inkomna ansökningarna; ägande styrelsen därvid jämväl göra framställning om anvisande av erforderliga medel för anskaffande av blanketter till diplom för premieringen m. m.

3 §.

Till hushållningssällskap må av statsmedel utgå bidrag, motsvarande:

a) *penningpris* intill ett belopp av

1) där för samma jordbruk ägare eller innehavare icke under de sju senaste åren tilldelats premielån, 200 kronor för första pris, 150 kronor för andra pris och 100 kronor för tredje pris;

2) där för samma jordbruk ägare eller innehavare under de sju senaste åren tilldelats premielån, 120 kronor för första pris, 80 kronor för andra pris och 50 kronor för tredje pris;

b) *hederspris* intill ett belopp av 300 kronor;

c) *premielån* intill hälften av den utav premieringsnämnd beräknade kostnaden för det förbättringsarbete, för vars utförande lånet lämnats, dock ej till högre belopp än 200 kronor, med skyldighet för hushållningssällskapet att, om förbättringsarbete, för vars utförande premielån lämnats, ej inom bestämd tid blivit utfört, ofördröjligen till statskontoret återleverera den del av premielånet, som gäldats av statsmedel;

d) halva beloppet av den *reskostnads- och traktamentsersättning*, som enligt av hushållningssällskapet meddelade bestämmelser tillgodokommer ordförande och ledamot i premieringsnämnd.

4 §.

Blanketter till diplom att vid premiering av mindre jordbruk utdelas till förste pristagare bekostas av statsmedel och tillhandahållas, på rekvisition, åt hushållningssällskapens förvaltningsutskott av lantbruksstyrelsen.

5 §.

Statskontoret har att till vederbörande utbetala de av Kungl. Maj:t beviljade bidragen, dock, vad angår de till hushållningssällskap för ifrågavarande ändamål beviljade bidrag, endast med så stort belopp, som sällskapet med intyg från lantbruksstyrelsen styrker sig hava för dessa ändamål utgivit av beskaffenhet att, enligt vad ovan sägs, kunna gäldas av statsmedel.

6 §.

Hushållningssällskap, som för i denna kungörelse omförmålt ändamål under något år vidkänts utgifter av beskaffenhet att kunna gäldas av statsmedel till större belopp än det sällskapet för samma år beviljade statsbidrag, må, utan hinder av bestämmelserna i 1 § här ovan, äga att i samband med avgivande av föreskriven berättelse till lantbruksstyrelsen ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning om erhållande av det ytterligare bidrag av statsmedel för samma år, som enligt 3 § må kunna utgå till sällskapet. Lantbruksstyrelsen har att före nästföljande 15 februari med eget utlånt till Kungl. Maj:t överlämna de ansökningar, som i anledning härav kunna inkomma.

Reglemente för med statsmedel understödd undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor.

1 §.

Med statsmedel understödd undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor utgöres av undervisningskurser samt studieresor.

Undervisningskurser.

2 §.

Undervisningen skall avse att meddela kunskaper i skötandet av mindre jordbruk och vad därmed står i samband.

Sådan undervisning anordnas i regel genom hushållningssällskapens försorg på sätt i 3 § förmåles. Efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall kan dock understöd utgå även till annan undervisningsverksamhet i syfte att främja det mindre jordbruket, vilket icke på annat sätt kan komma i åtnjutande av statsunderstöd.

3 §.

För begagnande av undervisning, som i 2 § andra stycket första punkten avses, må, med det här nedan under 3. sista stycket omförmälda undantag, avgift icke fordras eller erläggas av deltagarna i undervisningen. Angående sådan undervisning skall i övrigt gälla följande:

1. *Undervisningskurs, avsedd för en större allmänhet*, skall omfatta minst tre dagar med uppehåll av högst två veckor mellan varje undervisningsdag.

2. *Undervisningskurs, avsedd för särskilt antagna manliga elever*, bör vara förlagd till med statsmedel understödd lantmannaskola eller lantbruksskola eller annan lämplig plats, där ett välskött mindre jordbruk eller småbruk är att tillgå för demonstrationsändamål, och skall anordnas antingen såsom en kurs på minst två, högst sex veckor, därunder huvuddragen av jordbruksläran och husdjursskötseln genomgås, eller ock såsom specialkurs på minst sex, högst tolv dagar, omfattande vissa delar av lanthushållningen eller någon av dess binäringar. För att kunna antagas till elev vid sådan undervisningskurs erfordras att hava under minst två år deltagit i jordbruksarbete och iakttages därvid, att företräde till deltagande i kurs skall lämnas den, som har verksamhet vid jordbruk, vars areal odlad jord ej överstiger 15 hektar.

Deltagande i sådan kurs må ock stå öppet för kvinnor.

3. *Undervisningskurs för särskilt antagna kvinnliga elever* kan anordnas: a) såsom *allmän kurs* i huslig ekonomi och lanthushållning på minst två, högst sex veckor med minst två lektionstimmar varje arbetsdag, därvid den ena timmen anslås till demonstrationsundervisning i huslig ekonomi eller matlagning (*husmoderskurs*), eller

b) såsom *specialkurs* på minst sex, högst tolv dagar, omfattande huslig ekonomi eller någon av de delar av lanthushållningen, som falla inom husmoderns verksamhetsområde.

Såväl husmoderskurs som specialkurs må anordnas antingen såsom fast kurs på ett ställe under hela undervisningstiden eller såsom flyttande kurs på

flera ställen, det ena efter det andra med minst en arbetsdag i varje vecka på varje undervisningsställe.

Deltagande i sådan allmän kurs eller specialkurs må ock efter beslut av hushållningssällskapets förvaltningsutskott i varje särskilt fall stå öppet för män.

Hushållningssällskap äger att, där sådant finnes önskvärt, vid husmoderskurs bestämma viss avgift för varje deltagare såsom ersättning för de vid demonstrationerna använda råmaterialerna.

4. Önskar hushållningssällskap, att undervisningen meddelas i kurser av kortare varaktighet, än här ovan sägs, eller eljest i annan form, göres därom särskild framställning hos Kungl. Maj:t i sammanhang med ansökning om statsunderstöd.

4 §.

Genom vederbörande hushållningssällskaps försorg böra till undervisningens underlättande åtgärder vidtagas för spridande av ströskrifter i lanthushållning, antingen genom försäljning till nedsatt pris eller genom gratisutdelning, liksom ock för att genom vandringsbibliotek tillhandahålla sådan litteratur.

Studieresor.

5 §.

Studieresor skola så ordnas, att de bereda deltagarna tillfälle att genom besök under sakkunnig ledning vid väl skötta jordbruk, demonstrationsfält, skogar m. m. hämta mesta möjliga kunskap för skötande av ett mindre jordbruk och vad därmed står i samband.

Sådana resor kunna företagas dels såsom kortare färder inom länet eller närliggande bygd i syfte att för deltagarna uppvisa framstående mindre jordbruk, demonstrations- och försöksfält eller annat mönstergillt arbete inom lanthushållningens område (hembygdsresor), dels ock såsom längre studieresor inom landet.

6 §.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott tillkommer att anordna resorna, antaga deltagare samt fastställa plan för varje resa ävensom utse sakkunnig person att leda densamma enligt av utskottet utfärdad instruktion.

7 §.

Till deltagare i studieresa må av män antagas endast den, som har sin huvudsakliga utkomst av jordbruk eller jordbruksarbete, och må icke antagas någon, som äger eller brukar en areal odlad jord av, i fråga om längre studieresa, mer än 20 hektar eller, i fråga om hembygdsresa, mer än 15 hektar, eller ock, i vartdera fallet, den mindre areal, vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott bestämmer.

Vidkommande kvinnors deltagande i studieresa äger förvaltningsutskottet meddela närmare bestämmelser.

Berättelser över åtgärderna.

8 §.

Hushållningssällskapets förvaltningsutskott skola före varje års utgång till lantbruksstyrelsen insända särskilda berättelser enligt av lantbruksstyrelsen fastställda formulär angående av vederbörande hushållningssällskap anordnade undervisningskurser samt angående studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor.

Den, som erhållit understöd av statsmedel till sådan undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor, vilken icke anordnats genom hushållningssällskapets försorg, skall före januari månads utgång på följande år till lantbruksstyrelsen avgiva berättelse över den undervisningsverksamhet, vartill understödet använts, ägande lantbruksstyrelsen att meddela föreskrifter angående avfattandet av denna berättelse.

Överinseende.

9 §.

Lantbruksstyrelsen åligger att handhava överinseendet och kontrollen över i detta reglemente omförmälda åtgärder för undervisning av i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor ävensom att årligen till Kungl. Maj:t avgiva berättelse över desamma och vad därmed äger sammanhang.

Kungörelse angående statsbidrag till undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor.

1 §.

Hushållningssällskap, som önskar erhålla understöd av statsmedel till undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor, skall före utgången av februari månad det år, för vilket bidraget sökes, därom till lantbruksstyrelsen ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökan och därvid foga:

a) då ansökningen avser *bidrag till anordnande av undervisningskurser*, ej mindre bevis, att sällskapet för ändamålet anslagit eller eljest förfogar över medel till minst lika stort belopp som det begärda statsbidraget, än även uppgift angående de huvudgrunder, sällskapet önskar skola tillämpas vid tillämnad undervisning; samt

b) då ansökningen avser *bidrag till studieresor*, ej mindre bevis, att sällskapet åtagit sig att gälda alla de kostnader för resorna, som icke betalas av statsmedel eller annorledes, än även plan för de tillämnade resorna och uppgift å ledaren samt antalet av dem, som skola deltaga i varje särskild resa.

Hushållningssällskap, som för visst år erhållit statsbidrag, varom förmåles under punkt a), må, utan hinder av vad i samma punkt stadgas, uti ansökning om sådant bidrag för ett senare år åberopa vid förut ingiven ansökning fogad uppgift angående huvudgrunder för undervisningen, såvitt desamma alltjämt äro oförändrade.

2 §.

Den, som önskar erhålla *bidrag till sådan undervisningsverksamhet, som avser att främja det mindre jordbruket men icke på annat sätt kan komma i åtnjutande av statsunderstöd*, skall före utgången av februari månad det år, för vilket bidraget sökes, därom till lantbruksstyrelsen ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning och därvid foga fullständig redogörelse, huru undervisningen är avsedd att anordnas, ävensom, i den händelse andra medel finnas för ändamålet tillgängliga, bevis om storleken och beskaffenheten av samma medel.

3 §.

Lantbruksstyrelsen har att före utgången av mars månad med eget utlåtande till Kungl. Maj:t överlämna de inkomna ansökningarna.

4 §.

Till hushållningssällskap må av statsmedel utgå bidrag, motsvarande:

a) *i fråga om undervisning*, anordnad enligt 3 § i förberörda reglemente, högst hälften av den summa, vartill kostnaderna för undervisningen uppgått, däruti inberäknad kostnad för gratisutdelning eller försäljning till nedsatt pris av lämplig jordbrukslitteratur eller för inköp till vandringsbibliotek;

b) *i fråga om studieresor inom landet* kostnader för ledares och deltagares resor dels i tredje klass på järnväg och å däcksplats på fartyg, varvid, om resan göres på natten med begagnande av sovplats, kostnad må beräknas för sovplats i tredje klass å järnväg eller billigaste sovplats å fartyg, dels med anlåtande av automobiltrafik anordnad av staten, dels ock efter häst, med motorfordon eller medelst rodd, i den utsträckning det visar sig nödvändigt anlita dessa fortskaffningsmedel och under förutsättning att vederbörande hushållningssällskap till gäldande av kostnaden härför tillskjuter minst lika stort belopp som statsbidraget.

5 §.

För anordnande av undervisning, som avser att främja det mindre jordbruket men icke på annat sätt kan komma i åtnjutande av statsunderstöd, kan bidrag utgå till belopp, som av Kungl. Maj:t efter omständigheterna i varje särskilt fall bestämmes.

6 §.

Statskontoret har att till vederbörande utbetala de av Kungl. Maj:t beviljade bidragen, dock, vad angår de till hushållningssällskap för ifrågavarande ändamål beviljade bidrag, endast med så stort belopp, som sällskapet med intyg från lantbruksstyrelsen styrker sig hava för dessa ändamål utgivit av beskaffenhet att, enligt vad ovan sägs, kunna gäldas av statsmedel, samt beträffande de under 5 § omförmälda bidragen under de villkor, som Kungl. Maj:t kan komma att i varje särskilt fall föreskriva.

7 §.

Hushållningssällskap, som för i denna kungörelse omförmäلت ändamål under något år vidkänts utgifter av beskaffenhet att kunna gäldas av statsmedel till större belopp än det sällskapet för samma år beviljade statsbidrag, må, utan hinder av bestämmelserna i 1 § här ovan, äga att i samband med avgivande av föreskriven berättelse till lantbruksstyrelsen ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning om erhållande av det ytterligare bidrag av statsmedel för samma år, som enligt 4 § a) och b) må kunna utgå till sällskapet. Lantbruksstyrelsen har att före nästföljande 15 februari med eget utlåtande till Kungl. Maj:t överlämna de ansökningar, som i anledning härav kunna inkomma.